

WDRAŻANIE MODELU UNIwersYTETU LUDOWEGO W POLSCE

SZANSE I MOŻLIWOŚCI

F.H.-U. „JAR-MAR”
Centrum Kształcenia
„Wiedza dla Wszystkich”

Publikacja została wydana na zlecenie:

F.H.-U. „JAR-MAR” Centrum Kształcenia „Wiedza dla wszystkich” Jarosław Rębiasz

Teksty: Marcin Krzymuski, Marzena Słodownik

Opracowania prawne: dr Marcin Krzymuski, LL.M. (radca prawny w OIRP Zielona Góra i europäischer Rechtsanwalt in kancelarii Hempel | Krzymuski | Partner w Lipsku), współpracownik Polsko-Niemieckiego Instytutu Badawczego w Collegium Polonicum w Słubicach.

Redakcja: Marzena Słodownik

Korekta: Karolina Knochenmuss, Honorata Ruban

Zdjęcia: Volkshochschule Frankfurt (Oder)

Projekt graficzny i skład: Piktogram Polska

Publikacja powstała w ramach projektu „Uniwersytet dla ludu – niemiecka koncepcja kształcenia ustawicznego w Polsce”. Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej, w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz PO POWER.

Fundusze
Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

UNIwersytet, który łączy

Kraje, różne branże działalności, podejścia do edukacji, doświadczenie, partnerów, idee, ludzi. Aby zrealizować założenia konkursu, postanowiliśmy powołać partnerstwo i zaprosić do współpracy Volkshochschule z Frankfurtu nad Odrą. To instytucja posiadająca kompetencje i wieloletnie doświadczenie, co w kontekście realizowanego projektu było wartością dodaną i pozwoliło stworzyć produkt wysokiej jakości.

WARTO WSPOMNIEĆ, ŻE ...

Idea Uniwersytetów Ludowych znana jest od XIX wieku. Jej ojcem był Nikolai Frederik Severin Grundtvig (1783-1872), poeta, teolog, filozof, pastor. Grundtvig założył uniwersytet ludowy, aby edukować młodzież chłopską. Duńczycy nazywają go „budowniczym narodu”, jednym z najważniejszych twórców ich tożsamości narodowej. Najważniejszy był dla niego człowiek. Uważał, że życie jest cennym darem i w tej mądrości należy szukać sensu oraz treści. Przywiązywał wagę do języka ojczystego, historii i kultury, która jego zdaniem dawała podwaliny budowania wspólnoty. Uważał również, że rozumienie własnej kultury pozwoli nam lepiej zrozumieć przedstawicieli innych narodów i być otwartym na inne kultury.

118 LAT TRADYCJI

Szkoła Życia Grundtviga miała także znaczący wpływ na rozwój uniwersytetów ludowych w Polsce.

Rok 1900 jest uważany za datę rozpoczęcia działalności tych placówek w naszym kraju – wtedy powołano do ży-

cia fermę ogrodniczą w Pszczelinie, której kierowniczką została Jadwiga Dziubińska. Placówka przygotowywała uczestników do nowoczesnego gospodarowania na roli, a także kształtowała młodych ludzi na przywódców w społecznościach lokalnych.

Największy rozkwit uniwersytetów ludowych nastąpił w okresie dwudziestolecia międzywojennego – powstało wiele takich placówek a ich zadaniem była edukacja i przeciwdziałanie społecznemu wykluczeniu.

SZKOŁA DLA ŻYCIA

Dzisiaj wracamy do początków i próbujemy w Polsce odbudować placówki, które nie tylko kształcą, ale przygotowują do życia. Powstają w małych miejscowościach, aby działać dla społeczności, wg potrzeb i oczekiwań. Mogą stać się inkubatorem aktywności obywatelskiej i kształtować młodych liderów lokalnych. To wszystko przed nami, gdyż w Polsce działa dopiero kilka uniwersytetów ludowych. W podręczniku przedstawiamy Zachodniopomorski Uniwersytet Ludowy, który ma swoją siedzibę w miejscowości Mierzyn (gmina Dobra). Działa od niedawna i nastawiony jest na aktywizację członków społeczności oraz rozwój dialogu polsko-niemieckiego. W ramach realizacji projektu spotykaliśmy się wielokrotnie z twórcami placówki, odwiedziliśmy także ich siedzibę. Zespół ZUL to ludzie z pasją, którzy wkładają w tworzenie uniwersytetu swoją pracę i serce. I budują sami uczelnię od podstaw.

IDEA POZOSTANIE...

Projekt się kończy, za nami wiele spotkań, warsztatów, wizyta studyjna w kilku Volkshochschule w Niemczech. Transgraniczna wymiana doświadczeń i realizacja projektu utwierdziły nas w przekonaniu, że do tematu kształcenia ustawicznego osób dorosłych należy podejść kompleksowo.

W Polsce ten obszar jest zaniedbany, brakuje rozwiązań prawnych w tym zakresie. Natomiast oddolne inicjatywy pokazują, że warto zająć się tematem i rozwijać ideę na gruncie polskim.

Projekt się kończy, ale MY wierzymy, że IDEA pozostanie. Jesteśmy przekonani, że przygotowaliśmy podwaliny do dyskusji na temat kształcenia dorosłych na terenie pogranicza i tworzenia uniwersytetów ludowych. Projekt pokazał, że warto przyglądać się różnych rozwiązaniom, podpatrywać partnerów, którzy temat znają od dawna, aby nie wyważać otwartych drzwi. Ale uczyć się, ciągle się uczyć i tworzyć nową jakość na poziomie lokalnym.

Zapraszamy do lektury

Zespół projektu „Uniwersytet dla ludu – niemiecka koncepcja kształcenia ustawicznego w Polsce”

HISTORIA VOLKSHOCHSCHULE

Volkshochschule (VHS) (tł. Uniwersytet Powszechny) jest najbardziej znaną formą organizacji kształcenia ustawicznego dla dorosłych w Niemczech. VHS – jako placówki edukacyjne działające na zlecenie samorządów terytorialnych (miast i powiatów) – szczycą się już ponad 100-letnią tradycją i otwartością dla wszystkich. W niemieckim Związku Federalnym Uniwersytetów Powszechnych (Deutscher Volkshochschulverband) zrzeszonych jest 943 VHS z całych Niemiec.

VHS Frankfurt (Oder) jest samorządową instytucją użyteczności publicznej działającą na zlecenie powiatu grodzkiego Frankfurt nad Odrą. Istnieje od roku 1919. Od roku 1998 zorganizowana jest w zakładzie budżetowym (Kulturbetriebe). Jest członkiem Związku Uniwersytetów Powszechnych Brandenburgii (Brandenburgischer Volkshochschulverband).

Misją VHS Frankfurt (Oder) jest realizacja celów polityki oświatowej miasta Frankfurt nad Odrą poprzez opracowywanie i udostępnianie mieszkańcom szerokiej oferty w zakresie edukacji społeczno-politycznej, kulturowej i plastycznej, zdrowotnej, językowej, zawodowej, prorodzinnej i alfabetyzacji. Oferta obejmuje co semestr ok. 650 – 700 różnorodnych kursów (w formie seminariów, prelekcji, wycieczek, warsztatów i wystaw) w sześciu działach programowych.

Ze względu na przygraniczne położenie VHS Frankfurt (Oder) – jako miejsce kontaktu międzykulturowego – jest otwarta z całą swoją ofertą także dla polskojęzycznych

mieszkańców pogranicza zarówno po polskiej, jak i niemieckiej stronie.

REGULACJE PRAWNE W PIGUŁCE PIGUŁCE

Kompetencja w zakresie kształcenia ustawicznego należy w Niemczech do właściwości krajów związkowych (Länder). Stąd każdy z nich posiada odrębny system kształcenia ustawicznego. W Brandenburgii brak jest przepisów mówiących wprost o VHS (inaczej niż np. w Berlinie, gdzie ustawa o szkolnictwie zobowiązuje do utworzenia VHS w każdej z dzielnic miasta-landu). Natomiast z brandenburskiej ustawy o kształceniu ustawicznym (Weiterbildungsgesetz) wynika, że samorząd powiatowy

Wbrew nazwie (dosł. „uniwersytet ludowy”) nie są szkołami wyższymi ani uniwersytetami.

Organizacjami najbliższymi idei VHS są w Polsce uniwersytety powszechne. Są to bowiem placówki oświatowe, w których młodzież i osoby dorosłe mają możliwość zdobywania lub pogłębiania wiedzy oraz zaspokajania zainteresowań w zakresie wybranych zagadnień społeczno-politycznych, gospodarczych, kulturalnych bądź też innych dziedzin nauk, np. medycyny, higieny, rolnictwa, prawa, pedagogiki, psychologii.

jest ustawowo zobowiązany do zapewnienia tzw. oferty podstawowej z zakresu kształcenia ustawicznego („Grundversorgung in Weiterbildung”). Samorządy realizują to zadanie albo poprzez własne podmioty (właśnie przez np. VHS) lub powierzają jego realizację podmiotom zewnętrznym.

Jeżeli powiat decyduje się na to pierwsze rozwiązanie, wówczas – z reguły – powołuje VHS w ramach własnej administracji. Miasto Frankfurt nad Odrą (miasto na prawach powiatu) utworzyło VHS jako jednostkę organizacyjną funkcjonującą w ramach samorządowego zakładu budżetowego odpowiedzialnego za kulturę („Kulturbetriebe Frankfurt (Oder)”). Stąd więc np. pracownicy etatowi VHS są zatrudniani przez miasto. Osoby prowadzące kursy mają z reguły umowy zlecenia („Honorarvertrag”).

FINANSOWANIE VHS W NIEMCZECH

Powyższe rozwiązanie rzutuje także na finansowanie VHS. Środki finansowe pochodzą z funduszy publicznych

(dofinansowanie ze środków kraju związkowego i z budżetu samorządu) oraz z opłat uczestników.

W ustawie o kształceniu ustawicznym Brandenburgia, jako land, została zobowiązana do wspierania kształcenia ustawicznego poprzez jego finansowanie. Obowiązek ten jest ograniczony do tzw. oferty podstawowej (Grundversorgung). Land finansuje koszty kształcenia w wysokości odpowiadającej 2.400 godzinom na każde 40.000 mieszkańców danego powiatu. Dla VHS FFO dofinansowanie z landu stanowi ok. 7% budżetu. Znaczną część środków VHS otrzymuje w ramach dotacji od podmiotu prowadzącego, czyli od miasta (ok. 48% środków). VHS mogą pobierać od uczestników opłaty, które służą sfinansowaniu wydatków szkoły. Regulamin opłat ustala podmiot prowadzący (w tym wypadku miasto). Opłaty za kurs wynoszą od 2,20 € do 5 € (netto) za godzinę w zależności od ilości uczestników i rodzaju kursu. W przypadku VHS FFO opłaty generują ok. 36% przychodów. Ponadto VHS uczestniczą w projektach współfinansowanych przez fundusze UE (np. VHS FFO pozyskuje w ten sposób ok. 6% wszystkich środków).

OBSZARY KSZTAŁCENIA

Głównym obszarem działalności VHS jest kształcenie ustawiczne („Weiterbildung”) w rozumieniu ustawy o kształceniu ustawicznym.

Kształcenie ustawiczne obejmuje „wszelkie formy kontynuacji, podjęcia na nowo albo uzupełnienia nauki zorganizowanej oprócz kształcenia realizowanego w szkołach ogólnokształcących i zawodowych” (definicja ustawowa w § 1 ust. 1 zd. 2 Weiterbildungsgesetz).

Zajęcia VHS są realizowane w formie kursów, warsztatów, wycieczek i innych regularnych spotkań. Z reguły zajęcia służą zdobyciu konkretnych umiejętności, nierzadko poświadczonych certyfikatem. W pewnej części VHS realizują program uzupełniający lub tożsamy z kształceniem formalnym (możliwość ukończenia przerwane etapu nauki, zdobycie wykształcenia podstawowego, średniego lub uzyskanie matury).

Oferta podstawowa z zakresu kształcenia ustawicznego, do której zapewnienia są zobowiązane samorządy, i która jest współfinansowana przez kraj związkowy, obejmuje kształcenie ogólne, zawodowe, kulturalne i obywatelskie.

Kształcenie ogólne obejmuje treści służące uformowaniu i rozwojowi osobowości danego człowieka w wymiarze duchowym, a więc przede wszystkim w wymiarze etycznym i estetycznym. **Kształcenie zawodowe** obejmuje każdy z procesów edukacji, który pogłębia albo poszerza istniejące już wykształcenie zawodowe. Umożliwia zatem zachowanie, uaktualnienie, poszerzenie umiejętności zawodowych i tym samym karierę zawodową). Z kolei przekwalifikowanie zawodowe ma na celu zdobycie umiejętności związanych z wykonywaniem nowej działalności. Celem **kształcenia obywatelskiego** jest przekazanie wia-

domości o systemach demokratycznych oraz wspieranie umiejętności demokratycznego działania, w celu wychowania obywateli na dojrzałych i świadomych obywateli państwa.

Ponadto VHS oferują zajęcia dotyczące zdrowia, pozwalające na rozwinięcie kompetencji społecznych, zwłaszcza ważnych w rodzinie, a ponadto kursy językowe, spotkania o charakterze kulturalnym, kursy pozwalające na nabycie umiejętności podstawowych takich jak czytanie, pisanie, liczenie). W VHS FFO odbywają się również kursy językowe dla obcokrajowców i ich alfabetyzacja, kursy dla dzieci i młodzieży (kursy szycia, gotowania) i dla osób starszych (obsługa komputera, smartfonu itp.).

JAK POWSTAŁ PROJEKT?

Inspiracją do stworzenia projektu było zainteresowanie tematem lidera oraz partnerów projektu, znajomość funkcjonowania VHS we Frankfurcie nad Odrą, a także zbadanie możliwości wdrażania modelu w polskich warunkach. Podczas przygotowywania wniosku, partnerzy poznali się, swoje mocne strony, możliwości realizacji przedsięwzięcia po stronie polskiej.

Za cel partnerstwo postawiło sobie:

Nawiązanie sieci współpracy w obszarze dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych poprzez wymianę informacji i doświadczeń oraz transfer modelu funkcjonowania Volkshochschule z Frankfurtu nad Odrą (VHS), oraz zaadaptowanie go i wdrożenie na rynku polskim – w województwie lubuskim i zachodniopomorskim.

Termin realizacji projektu: 1.04.2017 – 31.07.2018.

DLACZEGO UZNALIŚMY, ŻE TEMAT JEST WAŻNY?

Polska stale znajduje się w „ogonie” państw europejskich w zakresie kształcenia i udziału osób dorosłych w kształceniu i jest to jedno z podstawowych wyzwań i problemów do rozwiązania. Poziom uczestnictwa dorosłych w uczeniu się przez całe życie w Polsce spadł w 2014 r. do 4%.

Kształcenie i szkolenie dorosłych w Polsce jest głównie związane z pracą. W 2014 r. 62% wszystkich przypadków szkoleń i kształcenia w Polsce, w których uczestniczyły

osoby dorosłe, sfinansowane zostało przez ich pracodawców. Nadal w Polsce nie są do końca uregulowane również kwestie dotyczące nabywania kompetencji i kwalifikacji, co powoduje duży chaos na rynku szkoleniowym oraz trudności w ocenie kwalifikacji i kompetencji przez pracodawców. Funkcjonujące instytucje szkoleniowe często nie mają modeli i procedur działania, co powoduje często obniżenie ich poziomu usług.

Współpraca z partnerem zagranicznym, Volkshochschule, dała możliwość stworzenia podmiotów o szerokim zasięgu działania, wykraczającym poza dotychczasowe ramy, a które skutecznie włączałyby i zachęcały mieszkańców w Polsce do kształcenia ustawicznego.

Zaproponowane rozwiązanie ma również duże możliwości dyfuzji dla wszystkich potencjalnych organizacji zajmujących się kształceniem ustawicznym, ponieważ będzie wykorzystywać istniejące rozwiązania prawne.

Wartością dodaną w projekcie jest fakt, iż żadna z instytucji nie mogłaby zrealizować projektu sama, bez wsparcia pozostałych członków sieci, w tym partnera ponadnarodowego. Dzięki jego doświadczeniu i wypracowanemu modelowi możliwe jest przeszczepienie sprawdzonych rozwiązań oraz wsparcie mentorskie we wdrażaniu ich do praktyki. Dzięki wykorzystaniu doświadczenia Partnera ponadnarodowego uczestnicy zdobyli unikatowe doświadczenie i wiedzę, co pozwoliło na transfer i adaptację rozwiązań. Ponadto wykorzystanie doświadczenia Partnera ponadnarodowego pozwoli oferować wsparcie wysokiej jakości, adekwatne do potrzeb i oczekiwań.

CO OSIĄGŃELIŚMY?

Celem projektu było zapoznanie uczestników z funkcjonowaniem uniwersytetów ludowych w Niemczech. Są to placówki bardzo popularne i bardzo skuteczne w realizowaniu kształcenia ustawicznego. Swoją działalnością w pełni wpisują się w cele społeczne i polityczne XXI wieku. Obecnie w Polsce istnieje bardzo silny trend nawiązywania do tradycji uniwersytetów ludowych lub powszechnych. W wielu regionach pojawiają się inicjatywy podobne, które również wzorują się na niemieckim modelu.

Projekt dał możliwość poznania zasad funkcjonowania takiej placówki i jej podstaw prawnych polskich i niemieckich. To również otwarta dyskusja na temat edukacji w Polsce.

Cel został osiągnięty przez realizację 3 zadań:

- 1) Nawiązanie współpracy ponadnarodowej i zapoznanie się z modelem VHS (Uniwersytetu Ludowego w Niemczech) poprzez wymianę informacji i doświadczeń;
- 2) Opracowanie modelu VHS i dostosowanie go do polskich realiów przy wsparciu partnera ponadnarodowego;
- 3) Wdrożenie modelu VHS w polskich realiach.

Najważniejszym rezultatem długofalowym projektu jest wdrożenie rozwiązania na rynku polskim. Poza tym w ramach partnerstwa udało się przygotować i przeprowadzić 2 seminaria tematyczne, 3 warsztaty dotyczące modelu VHS, 1 wizytę studyjną, 6 grup roboczych, podczas których wypracowaliśmy kolejne koncepcje i pomysły na realizację przedsięwzięć w ramach kształcenia ustawicznego i działań transgranicznych w tym zakresie.

ANALIZA PRAWNA UNIwersYTETU LUDOWEGO

POJĘCIE VOLKSHOCHSCHULE

Volkshochschule (VHS) nie posiada definicji ustawowej. Na podstawie przeglądu instytucji działających w Niemczech można zaproponować definicję, według której VHS to lokalne (ze względu na siedzibę, obszar oddziaływania i finansowanie) instytucje użyteczności publicznej służące kształceniu ustawicznemu. Wbrew nazwie (dosł. ludowa szkoła wyższa) nie są szkołami wyższymi ani uniwersytetami. W zależności od kraju związkowego, podmiotami odpowiedzialnymi za organizację VHS mogą być powiaty, miasta na prawach powiatów, gminy, rzadziej same kraje związkowe.

Z powyższej definicji wynika także związek pomiędzy VHS a kształceniem ustawicznym. Zadanie w postaci publicznego kształcenia ustawicznego (öffentliche Weiterbildung) należy z kolei do zadań samorządu komunalnego (Art. 28 ust. 2 GG). VHS są więc jednym z podstawowych narzędzi samorządów terytorialnych służących realizacji tego obowiązku. Ponadto nie bez znaczenia jest fakt, że zadanie jest pojmowane jako zadanie związane z zaspokojeniem zbiorowych potrzeb ludności (Daseinsvorsorge). Tego rodzaju zadania stanowią jądro kompetencji samorządu terytorialnego w rozumieniu Art. 28 ust. 2 GG.

RAMY PRAWNE DLA FUNKCJONOWANIA VHS

Niemcy są krajem federalnym, w którym kompetencje ustawodawcze przysługują zarówno federacji jak i krajom związkowym. Stosownie do Art. 70 GG władzę ustawodawczą sprawują co do zasady kraje związkowe, chyba

że kompetencja w określonym obszarze została wyraźnie przydzielona organom federalnym albo stanowi obszar konkurencyjny. Z uwagi na to, że kształcenie ustawiczne nie zostało wyraźnie zastrzeżone dla federacji, podmiotami tworzącymi ramy prawne kształcenia ustawicznego są więc kraje związkowe. Stąd każdy kraj związkowy suwerennie profiluje system kształcenia ustawicznego, zasady działania VHS i ich miejsce w systemie kształcenia ustawicznego. Skutkiem tego są znaczące różnice pomiędzy poszczególnymi krajami związkowymi w tym zakresie. I tak np. w Szlezwiku-Holsztynie VHS zostały wprost określone w konstytucji jako instytucje wspierane przez kraj związkowy i samorządy gminne (Art. 13 ust. 3 Konstytucji Kraju Związkowego). W niektórych z kolei nawiązuje się wyłącznie do kształcenia ustawicznego, z pominięciem instytucji VHS.

To drugie rozwiązanie zostało przyjęte m.in. w Brandenburgii. Natomiast w Art. 33 Konstytucji Brandenburgii zobowiązano kraj związkowy, gminy oraz ich związki do wspierania kształcenia ustawicznego. Samorządom pozostawiono przy tym wybór formy realizacji tego obo-

W Brandenburgisches Weiterbildungsgesetz, kształcenie ustawiczne zdefiniowano jako „wszelkie formy kontynuacji, podjęcia na nowo i uzupełnienia zorganizowanego uczenia się poza kierunkami kształcenia w szkołach ogólnokształcących i zawodowych”

wiązku. W tym samym przepisie zagwarantowano także prawo do tworzenia instytucji kształcenia ustawicznego każdemu podmiotowi. Stąd podmiotem prowadzącym instytucję kształcenia ustawicznego może być osoba fizyczna lub osoba prawna, w tym także samorząd terytorialny, kościoły i związki wyznaniowe, stowarzyszenia. Ustawodawca brandenburski dokonał tego w ustawie o kształceniu ustawicznym (Brandenburgisches Weiterbildungsgesetz – BbgWBG). W pierwszej kolejności zdefiniowano kształcenie ustawiczne (Weiterbildung) jako „wszelkie formy kontynuacji, podjęcia na nowo i uzupełnienia zorganizowanego uczenia się poza kierunkami kształcenia w szkołach ogólnokształcących i zawodowych” (§ 1 ust. 1 zd. 2 BbgWBG). Jako elementy kształcenia ustawicznego wskazano kierunki nakierowane na zdobycie dyplomów ukończenia określonego etapu kształcenia oraz ofertę z zakresu kształcenia ogólnego, zawodowego, kulturalnego i obywatelskiego (§ 2 ust. 3 BbgWBG). Zaznaczono także, że kształcenie ustawiczne nie obejmuje kształcenia w szkołach wyższych ani kształcenia zawodowego.

FINANSOWANIE KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO I VHS W BRANDENBURGII

Środki finansowe na organizację oferty podstawowej przez VHS pochodzą z funduszy publicznych oraz z opłat uczestników. W pierwszej kolejności do finansowego wspierania kształcenia zobowiązany jest kraj związkowy (art. 4 ust. 1 BbgWBG). Algorytm dofinansowania ustalony został w dyrektywie RLGrv-WBG. Na tej podstawie i po uzyskaniu stosownych informacji kraj związkowy wypłaca odpowiednią kwotę dotacji powiatom. Klucz finansowania przez kraj związkowy wynosi w Brandenburgii 2.400 godzin na każde 40.000 mieszkańców (§ 5 Weiterbildungsverordnung).

W Brandenburgisches Weiterbildungsgesetz – BbgWBG kraj związkowy został zobowiązany do wspierania kształcenia ustawicznego (§ 4 ust. 1 BbgWBG w zw. z § 27 BbgWBG). Natomiast na samorządy powiatowe (powiaty i miasta na prawach powiatów) nałożono obowiązek zapewnienia tzw. oferty podstawowej (Grundversorgung). W celu realizacji tego zadania samorząd powiatowy posługuje się placówkami kształcenia ustawicznego (Weiterbildungseinrichtungen) w rozumieniu § 3 ust. 2 BbgWBG (§ 4 ust. 1 zd. 2 BbgWBG). Placówki mogą mieć status jednostek samorządu powiatowego (§ 5 BbgWBG) ale mogą być także prowadzone przez podmioty zewnętrzne, w tym także prywatne. Ustawa nie nakłada na samorządy obowiązku utworzenia Volkshochschule. Mimo tego praktycznie wszystkie powiaty w Brandenburgii powołały własne VHS. Co ciekawe niemal wszystkie również umiejscowiły je we własnych strukturach, tzn. jako jednostki organizacyjne starostw powiatowych lub administracji miasta na prawach powiatu.

VHS prowadzone w formie samorządowych zakładów budżetowych mogą ponadto pobierać opłaty, które służą sfinansowaniu wydatków zakładu. Relacje między zakładami budżetowymi a uczestnikami kształcenia mogą mieć charakter publicznoprawny (Gebühren) albo prywatnoprawny (Entgelt). Innym źródłem dofinansowania działalności są dotacje uzyskane od powiatów oraz środki uzyskane z tytułu realizacji projektów dofinansowanych z funduszy krajowych i europejskich.

MOŻLIWOŚCI IMPLEMENTACJI MODELU VHS PO STRONIE POLSKIEJ

Pod względem formalnym kształcenie ustawiczne prowadzone jest w Polsce w publicznych i niepublicznych szkołach dla dorosłych lub w publicznych i niepublicznych placówkach kształcenia ustawicznego, placówkach kształcenia praktycznego, ośrodkach dokształcania i doskonalenia zawodowego (art. 117 ust. 1 ustawy – Prawo oświatowe).

Szkoły dla dorosłych mogą być szkołami podstawowymi oraz ponadpodstawowymi (liceum ogólnokształcące dla dorosłych, szkoła policealna (art. 141 ustawy – Prawo oświatowe). Ich publiczny charakter wynika stąd, że są zakładane i prowadzone przez podmioty publiczne, w szczególności jednostki samorządu terytorialnego upoważnione do tworzenia tego rodzaju placówek (przez gminy w zakresie szkół podstawowych i powiaty w zakresie szkół ponadpodstawowych).

Szczególną postacią sformalizowanego kształcenia ustawicznego są Centra Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego (CKZiU). Są one tworzone w wyniku połączenia szkoły dla dorosłych (def. w art. 4 pkt 29 ustawy – Prawo oświatowe), szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe lub placówek kształcenia ustawicznego, placówek kształcenia praktycznego oraz ośrodków dokształcania i doskonalenia zawodowego (art. 93 ustawy – Prawo oświatowe). Aby utworzyć CKZiU, należy spełnić określony warunek – w jego skład musi wchodzić co najmniej jedna szkoła prowadząca kształcenie zawodowe oraz co najmniej jedna placówka kształcenia praktycznego. Centra kształcenia zawodowego i ustawicznego są „placówkami edukacji pozaszkolnej, umożliwiającymi uzyskanie i uzupełnienie wiedzy ogólnej, umiejętności i kwalifikacji zawodowych również przez te osoby, które nie podlegają już obowiąz-

kowi szkolnemu (a nawet obowiązkowi nauki)”. CKZiU prowadzi „kwalifikacyjne kursy zawodowe, a także podejmuje działania w zakresie poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej” (art. 93 ust. 3 ustawy – Prawo oświatowe). Celem jest „podniesienie rangi kształcenia praktycznego dzięki pełniejszej współpracy z pracodawcami i organizacjami pracodawców oraz usprawnienie organizacji i realizacji kształcenia praktycznego w szkołach zawodowych funkcjonujących na poziomie lokalnym” (uzasadnienie do projektu ustawy – Prawo oświatowe). Dysponują więc ofertą formalną i nieformalną. Kształcenie może być prowadzone jako stacjonarne lub zaoczne, a także z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (art. 117 ust. 3 ustawy – Prawo oświatowe). Taka formalizacja kształcenia ustawicznego nie jest jednak do pogodzenia z modelem VHS, który bazuje na idei uczenia się pozaformalnego.

UNIWERSYTETY POWSZECHNE I LUDOWE W POLSCE

Polskiej tradycji oświatowej znane są jednak formy pozaformalne kształcenia ustawicznego. Należą do nich uniwersytety powszechne, uniwersytety ludowe a także uniwersytety trzeciego wieku.

Według przyjętej na początku lat 90-tych XX wieku definicji uniwersytet powszechny jest placówką oświatową, w której młodzież i osoby dorosłe mają możliwość zdobywania lub pogłębiania wiedzy oraz zaspokajania zainteresowań w zakresie wybranych zagadnień społeczno-politycznych, gospodarczych, kulturalnych bądź też innych dziedzin nauk, np. medycyny, higieny, rolnictwa, prawa, pedagogiki, psychologii. W ramach działalności uniwersytetu mogą być prowadzone zajęcia praktyczne, np. nauka kroju i szycia, gotowania, uprawy i pielęgnacji roślin, języków obcych itp. Z kolei – według tego samego

urzędu statystycznego – uniwersytet ludowy jest placówką oświatową przeznaczoną przede wszystkim dla młodzieży wiejskiej. Zadaniem uniwersytetu ludowego jest przygotowanie młodzieży do aktywnego udziału w pracy społeczno-politycznej, gospodarczej, oświatowej i kulturalnej w środowisku wiejskim. Pod względem treści kształcenia obydwie formy są zbliżone do modelu VHS.

INSPIRACJE Z WŁASNEGO PODWÓRKA

W całym kraju działa kilka uniwersytetów ludowych, m.in. Uniwersytet Ludowy w Radawnicy (z ponad 70-letnim stażem), Uniwersytet Ludowy Rzemiosła Artystycznego w Woli Sękowej (kontynuator Małopolskiego Uniwersytetu Ludowego we Wzdowie), Kaszubski Uniwersytet Ludowy w Wieżycy czy nowo powstałe: Ekologiczny Uniwersytet Ludowy w Grzybowie i Zachodniopomorski Uniwersytet Ludowy. Ten typ uniwersytetów edukuje głównie dorosłych na terenach wiejskich i jest prowadzony jako „szkoła dla życia” – na wzór modelu stworzonego w Danii przez Grundtviga. Ideą jest uczenie przez praktykę. Kolejne z założeń to budzenie w uczniach motywacji do rozwoju, partnerstwo nauczycieli i uczniów, łączenie różnych obszarów wiedzy i doświadczenia.

Głównym problemem, z jakim borykają się uniwersyte-ty ludowe jest brak rozwiązań prawnych w zakresie ich funkcjonowania, czego konsekwencją jest brak stabilizacji finansowej. Aby w pełni realizować model „szkoła dla życia”, konieczne jest wypracowywanie wspólnej podstawy programowej zapewniającej autonomiczne kształtowanie tożsamości uniwersytetów ludowych, zgodnie z ich tradycją i przy zachowaniu specyfiki i indywidualności. Z zapowiedzi wynika, że rząd chce opracowania programu wspierania rozwoju uniwersytetów ludowych w Polsce. Koordynatorem prac w tym zakresie jest Minister-

Nikolai Frederik Severin Grundtvig (1783-1872), poeta, teolog, filozof, pastor, zwany ojcem uniwersytetów ludowych. Grundtvig założył uniwersytet ludowy, aby edukować młodzież chłopską. Później podobne placówki zaczęły powstawać na całym świecie, również w Polsce. Duńczycy nazywają Grundtviga „budowniczym narodu”, jednym z najważniejszych twórców ich tożsamości narodowej.

stwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w pracach nad programem zamierza uczestniczyć resort rolnictwa.

KOMPETENCJE SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO W ZAKRESIE KSZTAŁCENIA USTAWOWEGO

Podczas analizy rozwiązań w Brandenburgii wskazano, iż tamtejszy ustawodawca nałożył na samorządy zadanie stworzenia oferty podstawowej w zakresie kształcenia ustawicznego. Zadanie to ma charakter obligatoryjny i stanowi zadanie użyteczności publicznej, za realizację którego samorząd odpowiada.

W Polsce kształcenie ustawiczne jest natomiast rozumiane jako kształcenie w szkołach dla dorosłych, a także uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych przez osoby, które spełniły obowiązek szkolny (art. 4 pkt 30 Prawa oświatowego). Zadanie to realizują właściwe jednostki samorządu terytorialnego w zależności od stopnia szkoły (podstawowe – gminy, ponadpodstawowe – powiaty). Jest to zadanie własne gmin i powiatów w zakresie obszaru edukacji publicznej (odpowiednio art. 7 ust. 1 pkt 8 ustawy o samorządzie gminnym, art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy o samorządzie powiatowym).

Zatem stwierdzić należy, że kształcenie ustawiczne w Polsce jest zadaniem własnym samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego. Należy zbadać, na ile obecna sytuacja prawna w Polsce pozwala na wdrożenie modelu polegającego na stworzeniu przez samorządy terytorialne oferty w postaci uniwersytetów powszechnych. Można także rozważyć, czy możliwe jest, aby podmiotami prowadzącymi uniwersytety były inne podmioty publiczne lub z publicznym zaangażowaniem.

INSTYTUCJE KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO NA SZCZEBLE SAMORZĄDOWYM

Kształcenie ustawiczne może być – według powyżej przytoczonej definicji ustawowej – realizowane w formach szkolnych i pozaszkolnych. VHS generują na zlecenie samorządu terytorialnego ofertę o charakterze pozaformalnym. Poszukując analogii w prawie polskim należy się odwołać się do rozwiązań, w które zaangażowane są jednostki samorządu terytorialnego.

SAMORZĄDOWE INSTYTUCJE KULTURY

W pierwszej kolejności należy rozważyć, na ile do implementacji modelu VHS nadaje się instytucja kultury w rozumieniu art. 9 ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. Wymagałoby to w pierwszej kolejności uznania, że prowadzenie pozaformalnej edukacji ustawicznej dla dorosłych jest przykładem prowadzenia działalności kulturalnej. Wspomniana ustawa określa, że działalność kulturalna polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Samo pojęcie kultury jest pojęciem nieokreślonym i szerokim. Wątpić należy jednak, że w tym obszarze mieści się edukacja osób dorosłych. Już sam system prawny, rozróżniając pomię-

dzy oświatą (zob. ustawa – Prawo oświatowe) i kulturą (ustawa o działalności kulturalnej) wskazuje, że mamy tutaj do czynienia z dwoma różnymi obszarami aktywności intelektualnej. Szczególnie ta dychotomia dochodzi do głosu w określeniu jednostek kulturalno-oświatowych, a zatem działających na dwóch pokrewnych polach. Jako element wspólny, należący do obydwu tych obszarów można zakwalifikować tutaj tzw. edukację i oświatę kulturalną, czyli kształcenie w zakresie rozumienia zjawisk o charakterze kulturalnym.

Wydaje się więc, że prowadzenie działalności o charakterze oświatowym, a zatem jednostek kształcenia ustawicznego, nie stanowi działalności kulturalnej w rozumieniu ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.

PLACÓWKI OŚWIATOWO-WYCHOWAWCZE

Kolejnym modelem, jaki należy rozważyć przy implementacji idei VHS, jest placówka oświatowo-wychowawcza w rozumieniu art. 2 pkt 3) ustawy – Prawo oświatowe. Dla tego typu placówek charakterystyczne jest, że umożliwiają rozwijanie zainteresowań i uzdolnień oraz korzystanie z różnych form wypoczynku i organizacji czasu wolnego. Placówka oświatowo-wychowawcza nie posiada osobowości prawnej, jeżeli nie została utworzona jako odrębny od samorządu podmiot (np. spółka z o.o.). Działa jako jednostka budżetowa, o której mowa jest w art. 9 pkt 3 ustawy o finansach publicznych. Ten typ organizacji sektora finansów publicznych pokrywa swoje wydatki bezpośrednio z budżetu, a pobrane dochody odprowadza na rachunek dochodów budżetu jednostki samorządu terytorialnego (art. 11 ustawy o finansach publicznych). Placówka oświatowo-wychowawcza może być prowadzona jako podmiot publiczny lub niepubliczny (również

w systemie oświaty). Inaczej jednak niż w VHS do uczestniczenia w zajęciach rozwijających zainteresowania lub rozwijających uzdolnienia organizowanych w publicznej placówce oświatowo-wychowawczej przyjmuje się kandydatów zamieszkałych na obszarze danego powiatu po przeprowadzeniu postępowania rekrutacyjnego (art. 153 ustawy – Prawo oświatowe). Oferta VHS jest również co do zasady skierowana do mieszkańców obszaru, na którym działa szkoła (w Brandenburgii jest to powiat lub miasto na prawach powiatu). Brak jest jednak postępowania rekrutacyjnego – uczestnictwo jest otwarte dla wszystkich zainteresowanych i ograniczone jest wyłącznie liczbą miejsc.

PLACÓWKA KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO JAKO JEDNOSTKA ORGANIZACYJNA URZĘDU

Wskazano wcześniej, że w Brandenburgii dominuje rozwiązanie, na mocy którego VHS są jednostkami organizacyjnymi właściwego samorządu powiatowego. Także na gruncie prawa polskiego dopuszczalny jest model, w którym realizacją zadania z zakresu edukacji publicznej zajmuje się jednostka organizacyjna urzędu (np. w przypadku gminy zob. art. 7 ust. 1 pkt 8 w zw. z art. 9 ustawy o samorządzie gminnym). Jednostka organizacyjna może być prawnie niewyodrębniona i stanowić wydział urzędu gminy. Jednostka zintegrowana ze strukturami administracji jednostki samorządu terytorialnego może funkcjonować jako jednostka budżetowa w rozumieniu art. 9 pkt 3 ustawy o finansach publicznych. Wówczas działa zgodnie z konsekwencjami, o których wspomniano w art. 11 ustawy o finansach publicznych, tzn. pokrywa swoje wydatki bezpośrednio z budżetu macierzystej jednostki a przychody odprowadza na do budżetu jednostki samorządu terytorialnego (art. 11 ust. 1 ustawy o finansach publicznych).

O ile płaszczyzna organizacyjna nie wydaje się być problematyczna, o tyle otwarte jest, czy gmina może być aktywna w sektorze edukacji publicznej w formach nieznanych prawu oświatowemu i tworzyć placówki edukacji publicznej tam nie przewidziane. Wydaje się, że takie rozwiązanie jest dopuszczalne. Edukacji publicznej nie należy bowiem utożsamiać z oświatą. Edukacja publiczna jest pojęciem szerszym, obejmującym obok oświaty (tak jak określa ją art. 8 ust. 15 ustawy – Prawo oświatowe) także inne postaci edukacji (nieformalne i pozaformalne). Za taką wykładnią przemawia m.in. dokonana w 2001 r. zmiana, na mocy której w katalogu zadań gmin w miejsce oświaty wprowadzono nową kategorię „spraw edukacji publicznej”. Domniemywać należy, że skoro ustawodawca zastąpił jeden termin innym, to muszą się one różnić pod względem semantycznym.

STOWARZYSZENIE

Dla niniejszego opracowania ma znaczenie przede wszystkim czynnik trwałości oraz komponent niezarobkowy. Szkoły są bowiem przedsięwzięciem długoterminowym nastawionym na coroczną realizację określonego programu. Z kolei komponent niezarobkowy potwierdza się w braku nastawienia na osiągnięcie zysku. Oczywiście szkoły typu VHS pobierają opłaty od uczestników, ale służą one pokryciu jedynie części kosztów działalności. Pozostałą część pokrywają z dotacji samorządu terytorialnego lub subwencji krajów związkowych.

Zaletą stowarzyszeń jest niewątpliwie elastyczność finansowania. Do źródeł przychodów należą nie tylko składki członkowskie ale także darowizny, zapisy i spadki, środki pochodzących z ofiarności prywatnej, ze sponsoringu, zbiorów publicznych, dotacje, subwencje, udziały, kontrakty, środki z funduszy publicznych, granty, realizacje usług na rzecz podmiotów trzecich, wpływy z działal-

ności statutowej stowarzyszenia, dochody z działalności gospodarczej oraz dochody z majątku stowarzyszenia, w tym z dochodów z kapitału (odsetki, lokaty, akcje), dochodów z nieruchomości i ruchomości będących własnością lub w użytkowaniu stowarzyszenia. Stowarzyszenie może także korzystać z niektórych przywilejów podatkowych (art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych). Kolejne przywileje podatkowe stowarzyszenie może zdobyć po uzyskaniu statusu organizacji pożytku publicznego (OPP).

Z kolei największą przeszkodą dla zastosowania niniejszego rozwiązania dla przeszczepienia modelu VHS na grunt polski jest ograniczone członkostwo samorządów w stowarzyszeniu. Zgodnie z art. 10 ust. 3 ustawy – Prawo o stowarzyszeniach osoby prawne mogą mieć wyłącznie status członka wspierającego. W związku z tym gminy nie mogą być założycielami stowarzyszenia z mieszanym członkostwem. Mogą co najwyżej przystąpić do już istniejącego stowarzyszenia jako członek wspierający. Ograniczony status członka wspierającego przejawia się w pozbawieniu go praw korporacyjnych, tzn. czynnego i biernego prawa wyborczego w stowarzyszeniu. Zatem gmina może tylko przystąpić do już istniejącego stowarzyszenia, którego celem jest organizacja i realizacja pozaformalnego kształcenia ustawowego wg modelu VHS, i tylko na zasadach ograniczonego członkostwa.

Powyższe nie ma wpływu na opcję, w której stowarzyszenie (z udziałem samorządu lub nie) prowadzące instytucję kształcenia pozaformalnego uzyskuje od jednostki samorządu terytorialnego zlecenie na organizację i realizację oferty z zakresu edukacji pozaformalnej.

FUNDACJA

Jednostka samorządu terytorialnego może stać się fundatorem podmiotu prowadzącego instytucję kształcenia

ustawicznego. Zdolność do utworzenia fundacji posiada w Polsce każda jednostka organizacyjna wyposażona w przymiot osobowości prawnej, a więc również jednostki samorządu terytorialnego. Zaletą tej formy jest możliwość bezpośredniego zaangażowania samorządu terytorialnego w powstanie placówki odpowiadającej modelowi VHS.

Aktem erekcyjnym fundacji jest oświadczenie woli fundatora o ustanowieniu fundacji (art. 3 ust. 1 ustawy o fundacjach). W akcie fundator ustala statut fundacji, określający jej nazwę, siedzibę i majątek, cele, zasady, formy i zakres działalności fundacji, skład i organizację zarządu, sposób powoływania oraz obowiązki i uprawnienia tego organu i jego członków. Statut może zawierać również inne postanowienia, w szczególności dotyczące prowadzenia przez fundację działalności gospodarczej, dopuszczalności i warunków jej połączenia z inną fundacją, zmiany celu lub statutu, a także przewidywać tworzenie obok zarządu innych organów fundacji (art. 5 ust. 1 ustawy o fundacjach). W ten sposób można zarówno powołać placówkę w formie fundacji, jak i ustanowić fundację podmiotem prowadzącym placówkę kształcenia ustawicznego jako jedną z aktywności fundacji. Ta druga opcja (utworzenie instytucji kształcenia ustawicznego w ramach już istniejącej fundacji) wymaga odpowiedniego umocowania w statucie fundacji oraz uchwały właściwego organu fundacji.

Podobnie jak stowarzyszenie, fundacje mają szerokie możliwości pozyskania funduszy na własną działalność. Fundacja finansuje swoje działania ze składników majątkowych, którymi mogą być m.in. pieniądze, papiery wartościowe, a także oddane fundacji na własność rzeczy ruchome i nieruchomości (art. 3 ust. 3 ustawy o fundacjach).

Dochody fundacji są zwolnione w części przeznaczonej

na realizację celów statutowych z podatku dochodowego (art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych). Ponieważ zwolnienia są przewidziane m.in. dla fundacji, których celem statutowym jest działalność naukowa, naukowo-techniczna lub oświatowa, to omawiana forma prawna jest szczególnie atrakcyjna dla podmiotów planujących działalność w obszarze kształcenia ustawicznego. Zwolnienie z podatku obejmuje jednak tylko te środki, które rzeczywiście zostają przeznaczone na cele statutowe. Fundacje są również zwolnione z podatków od spadków i darowizn (art. 16 ustawy o fundacjach). Ponadto fundacje mogą uzyskać szereg innych przywilejów, także dotyczących preferencyjnego nabywania nieruchomości, jeżeli otrzymają status organizacji pożytku publicznego (OPP).

SZKOŁY WYŻSZE JAKO ORGANY PROWADZĄCE INSTYTUCJE KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO

Szczególnym przypadkiem, charakterystycznym dla polskiego krajobrazu kształcenia ustawicznego, jest zaangażowanie szkół wyższych w prowadzenie instytucji kształcenia pozaformalnego, zwłaszcza tzw. uniwersytetów trzeciego wieku. W takich konstelacjach instytucje kształcenia ustawicznego działają jako jednostki organizacyjne Uniwersytetu, powoływane na mocy odpowiednich postanowień statutu szkoły wyższej (np. § 55 Statutu UWr). Mają one wówczas także status uczelnianej jednostki rozliczeniowej, dla której wydziela się środki finansowe z budżetu Uniwersytetu. Uczelniana jednostka rozliczeniowa może jednak nie tylko posiadać środki pochodzące z dotacji budżetowej ustalonej przez Rektora ale także pochodzące z wpływów pozabudżetowych pomniejszych o odpisy ogólnouczelniane, wpływów na finansowanie działalności naukowej, pomniejszych

o narzuty kosztów pośrednich, dotacji celowych oraz innych przychodów, którymi mogą być także opłaty od słuchaczy w wysokości określonej stosowną uchwałą. Nie jest również wykluczone finansowe uczestnictwo właściwych jednostek samorządu lokalnego w ramach umów na realizację określonych zadań publicznych lub na wykonanie określonego zadania edukacyjnego. Dodatkowo jednostka uczelniana może być finansowana z grantów zewnętrznych na podstawie odrębnych umów. Zaletą takiego rozwiązania jest to, że za instytucją kształcenia ustawicznego stoi wieloletnie doświadczenie w zakresie działalności edukacyjnej. Ponadto cały aparat uczelniany oraz pracownicy szkoły wyższej mogą wesprzeć instytucję edukacji ustawicznej. W takim modelu placówka kształcenia funkcjonuje jednak całkowicie poza strukturą samorządu terytorialnego, co stoi w sprzeczności z założeniem VHS jako instytucji użyteczności publicznej samorządu terytorialnego.

Volkshochschulen są specyficzną instytucją pozaformalnego kształcenia ustawicznego w Republice Federalnej Niemiec. Przy ich pomocy samorządy terytorialne realizują zadanie użyteczności publicznej polegające na zapewnieniu ludności miejscowej oferty podstawowej w zakresie kształcenia ustawicznego. Przyznanie kompetencji w tym obszarze krajom związkowym powoduje, iż w każdym z nich funkcjonuje inna struktura organizacyjna VHS a co za tym idzie, także modele finansowania. W Brandenburgii VHS stanowią z reguły część administracji powiatowej, która jest odpowiedzialna za realizację obowiązku zapewnienia oferty minimalnej.

ANALIZA PRAWNA – PODSUMOWANIE

Transplantacja wspomnianego modelu w skali 1:1 nie wydaje się obecnie możliwa z przyczyn systemowych (zasada federalizmu, trwałe miejsce VHS w systemie kształcenia ustawicznego).

Niemniej jednak istnieje kilka regulacji, dzięki którym możliwe byłoby urzeczywistnienie idei stojącej za VHS. Aby wygenerować odpowiedzialność samorządów za kształcenie ustawiczne należy w pierwszej kolejności dopuścić – zgodnie z duchem autonomii samorządu terytorialnego – szeroką wykładnię pojęcia „edukacji publicznej”, która stanowi jedno z obowiązkowych zadań samorządu gminnego i powiatowego. Konieczne byłoby także przejęcie przez samorządy odpowiedzialności za pozaformalne kształcenie ustawiczne. Biorąc pod uwagę aktywność samorządu terytorialnego w tzw. uniwersytetach

trzeciego wieku pierwszy krok w tym kierunku został już chyba uczyniony a bariery psychologiczne – przełamane. Jeżeli przyjąć powyższe właściwym rozwiązaniem byłoby stworzenie struktur organizacyjnych w ramach właściwej administracji samorządowej.

Ponadto obiecująca mogłaby być także współpraca samorządów ze stowarzyszeniami lub fundacjami, które działają na obszarze kształcenia ustawicznego. Wsparcie instytucjonalne dla samorządów mogą także oferować szkoły wyższe, przy czym tutaj istnieje ryzyko formalizacji kształcenia, co nie zupełnie odpowiada idei VHS. Natomiast instytucje kultury (w rozumieniu polskiej ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej) nie byłyby tutaj adekwatnym narzędziem, albowiem pojęcie edukacji publicznej nie mieści się w sferze działalności kulturalnej.

PROCEDURA TWORZENIA UNIwersYTETU POWSZECHNEGO JAKO ODPOWIEDNIKA NIEMIECKIEJ VOLKSHOCHSCHULE

I ETAP – ANALIZA POTRZEB I PRZYGOTOWANIE Koncepcji Organizacyjno-Finansowej

1. Analiza sytuacji demograficznej i politycznej

Podjęcie decyzji o utworzeniu uniwersytetu powszechnego powinno poprzedzać przeprowadzenie dokładnej analizy potrzeb. Szczególnie ważne jest zbadanie struktury demograficznej, poziomu wykształcenia i zainteresowań lokalnej społeczności. W ten sposób można stwierdzić nie tylko, czy uniwersytet będzie miał odpowiednią ilość słuchaczy, ale także czy uzyskana zostanie społeczna akceptacja dla projektu.

2. Ustalenie podstawowych kwestii dotyczących uniwersytetu

Gdy znamy już lokalną sytuację demograficzną i polityczną, należy ustalić cele i zadania uniwersytetu oraz – przynajmniej wstępnie – jego strukturę i zasady finansowania. Ważne jest również podjęcie decyzji co do organu prowadzącego. Jeżeli ma nim być jednostka samorządu terytorialnego lub należąca do niej instytucja (np. instytucja kultury) – również jego umiejscowienie w strukturach gminy. W razie organizacji uniwersytetu poza jednostką samorządu terytorialnego (np. poprzez stowarzyszenie lub fundację), należy podjąć rozmowy z osobami odpowiedzialnymi za realizację projektu.

3. Przygotowanie finansowania

W tym momencie należy podjąć decyzję, czy i w jakiej wysokości jednostka samorządu terytorialnego będzie partycypowała w kosztach utrzymania uniwersytetu. Ponadto należy ustalić, jakie koszty (zadania) będą bezwzględnie finansowane przez samorząd (organ prowadzący).

Jeżeli finansowanie uniwersytetu będzie się w opierało również na źródłach zewnętrznych, należy wskazać zasady pozyskiwania wkładu własnego oraz podjąć decyzję, które zadania mogą być finansowane z tych źródeł.

Do pozabudżetowych źródeł należy zaliczyć przede wszystkim opłaty od uczestników. Stosownie do tego należy zaplanować wysokość opłat za uczestnictwo w kursach, biorąc pod uwagę zamożność społeczeństwa i wysokość kosztów kursu. Należy wziąć pod uwagę również intensywność kosztów w zależności od kursu: kursy nie wymagające sprzętu i dodatkowego wyposażenia są z reguły mniej kosztowne niż kursy, gdzie konieczne są wcześniejsze inwestycje w sprzęt (komputery, narzędzia, wyposażenie kuchenne itp.).

Uniwersytet powszechny może być również beneficjentem funduszy unijnych (EFS, EFRR, Interreg etc.) i regionalnych (RPO). Jeżeli UP miałby się ubiegać o dofinansowa-

PROCEDURA TWORZENIA UNIWERSYTETU POWSZECHNEGO JAKO ODPOWIEDNIKA NIEMIECKIEJ VOLKSHOCHSCHULE

I ETAP

ANALIZA POTRZEB I PRZYGOTOWANIE KONCEPCJI ORGANIZACYJNO-FINANSOWEJ

1. Analiza sytuacji demograficznej i politycznej
2. Ustalenie podstawowych kwestii dotyczących uniwersytetu
3. Przygotowanie finansowania
4. Stworzenie statutu lub regulaminu

II ETAP

UTWORZENIE UNIWERSYTETU

III ETAP

PODJĘCIE DZIAŁALNOŚCI PRZEZ UNIWERSYTET

nie z tych źródeł, to znaczenie będzie miała forma prawna uniwersytetu. Podejmując zatem decyzję o tym, kto będzie organem prowadzącym uczelnię, trzeba wziąć pod uwagę zdolności organu do ubiegania się o dofinansowanie. Problemem może być więc prywatnoprawna forma organu (np. spółka z o.o.). W przypadku ubiegania się o dofinansowanie z programów współpracy terytorialnej trzeba pamiętać również o pozyskaniu partnera zagranicznego.

4. Stworzenie statutu lub regulaminu

Kolejnym etapem powinno być przygotowanie projektu statutu i/lub regulaminu uniwersytetu. Statut tworzymy w sytuacji, gdy uczelnia będzie niezależnym podmiotem prawnym. Natomiast, gdy uczelnia jest jednostką organizacyjną ośrodka kultury, właściwym będzie regulamin.

W projekcie dokumentu należy określić cele, zadania i strukturę organizacyjną uczelni. Na strukturę będzie miało wpływ, czy uniwersytet jest podmiotem niezależnym od jednostki samorządu terytorialnego oraz forma organu prowadzącego (względnie jego brak – gdy np. uczelnia nie działa jako jednostka organizacyjna podmiotu prowadzącego). W przyjętym tutaj modelu uczelnia stanowi jednostkę organizacyjną ośrodka kultury. Jest więc wcielona do struktur instytucji kultury, która może stanowić osobną od gminy osobę prawną. Kierownikiem uczelni powinna być więc osoba kierująca ośrodkiem kultury. Ponadto powinna być stworzona rada programowa, odpowiedzialna za koncepcję dydaktyczną i merytoryczną, oraz reprezentacja słuchaczy.

Na kształt organizacyjny wpływ będą mieć finanse. Ważne jest, aby wskazać, ile osób i na jakich stanowiskach zatrudnimy na podstawie trwałego stosunku (umowy o pracę), a ile osób – przede wszystkim wykładowców – będzie współpracować na zasadzie umowy o świadczenie usług (tzw. „zlecenie”).

II ETAP – UTWORZENIE UNIwersYTETU

Utworzenie uniwersytetu następuje na mocy uchwały odpowiedniego organu jednostki samorządu terytorialnego. Załącznikiem do uchwały może być regulamin UP. Można także pozostawić jego ustanowienie kierownikowi instytucji kultury, przy której ma działać uczelnia.

III ETAP – PODJĘCIE DZIAŁALNOŚCI PRZEZ UNIwersYTET

Ten etap wymaga przede wszystkim ukonstytuowania się władz uniwersytetu. Następnie osoby uprawnione do jego reprezentacji powinny podjąć czynności faktyczne i prawne w celu umożliwienia realizacji zadań statutowych przez uczelnię.

Niezbędne jest zatem: pozyskanie lokalu, zatrudnienie personelu, wyposażenie sal dydaktycznych i biur, otwarcie konta bankowego.

Następnie władze uczelni powinny przygotować plan zajęć na najbliższy czas, np. semestr i jego wypromowanie wśród miejscowej ludności.

ZACHODNIOPOMORSKI UNIWERSYTET LUDOWY

Idea powołania Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Ludowego zrodziła się lutym 2017 roku, jako placówki niepublicznej, poświęcającej swoją działalność przede wszystkim osobom dorosłym zamieszkującym obszary wiejskie. Z uwagi na fakt bezpośredniego sąsiedztwa z Federalną Republiką Niemiec twórcy chcieliby postawić na naukę języka niemieckiego (dla Polaków) oraz języka polskiego (dla Niemców), a tym samym na szeroko pojętą wymianę międzykulturową. Wzorem do naśladowania stały się niemieckie placówki internatowe dla osób dorosłych Heimvolkshochschule (Uniwersytety Ludowe).

ZASOBY ORGANIZACYJNE I TECHNICZNE

SIEDZIBA Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Ludowego znajduje się w wolnostojącym budynku (ok. 223,8 m²) położonym na działce rekreacyjnej (ok. 759 m²). Budynek został zaadaptowany na cele edukacyjne. W planach jest jego rozbudowa ewentualnie pozyskanie/wybudowanie nowego budynku, który obowiązkowo będzie miał bazę

Kadra składa się głównie z pedagogów posiadających doświadczenie zawodowe. Obecną działalność ZUL prowadzą zaledwie trzy osoby, które zajmują się wszelkimi sprawami merytorycznymi i organizacyjnymi. Samodzielnie prowadzą stronę internetową i social media, piszą projekty i je realizują, dokonują zakupów i prowadzą zajęcia, reprezentują ZUL na różnych spotkaniach.

**ZACHODNIOPOMORSKI
UNIWERSYTET
LUDOWY**

internatową. Obecna siedziba została już w części wyposażona w niezbędne sprzęty i meble. Jednak nadal zachodzi potrzeba doposażenia (wyposażenie ogrodu, budowa pieca do wypieku chleba, budowa parkingu, zakup komputerów, sprzętu do nauki języków obcych, poszerzenie bramy wjazdowej, doposażenie pracowni artystycznej).

OFERTA EDUKACYJNA

Specyfiką placówki jest jej umiejscowienie przy granicy z Niemcami. Takie położenie poniekąd samo nasuwa organizatorom ZUL działalność na rzecz mieszkańców obszarów przygranicznych. Dlatego inicjatorzy zdecydowali, że działalność ZUL będzie opierać się na pielęgnowaniu i propagowaniu dialogu polsko-niemieckiego. Powstał pomysł stworzenia kursu dla animatorów dialogu polsko-niemieckiego, w którym będą uczestniczyli przedstawiciele obu krajów, którzy pragną podejmować (lub już to czynią) działania na rzecz środowiska polsko – niemieckiego. Międzykulturowość jest tematem niezwykle ważnym dla mieszkańców tego regionu zarówno po stronie polskiej, jak i niemieckiej. Jednocześnie organizatorzy ZUL chcieliby dbać o tradycje i kulturę gminy i regionu. To wszystko jest spójne z przygotowaną ofertą:

1. Nauka języków (polski, niemiecki);

2. Dialog międzykulturowy (polsko-niemiecki);
3. Pielęgnowanie tradycji lokalnych i regionalnych Pomorza, a także poznanie regionu pod względem położenia, przyrody, kultury, sztuki itd.;
4. Kursy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
5. Rękodzieło, sztuka, rzemiosło, kosmetyki naturalne, biżuteria itp.;

WSPÓŁPRACA

Zachodniopomorski Uniwersytet Ludowy ma partnerские placówki w Niemczech, tj. HVHS w Lubmin czy VHS we Frankfurcie nad Odrą, z którymi organizuje i planuje w przyszłości ponownie organizować wspólne projekty/kursy. W lutym 2018 roku wraz z HVHS w Lubmin ZUL organizował pierwszy polsko-niemiecki kurs pt. „Geopolityczne uwarunkowanie wody”, a we wrześniu 2018 roku odbędzie się kolejny kurs polsko-niemiecki w Lubmin pt. „Historia, teraźniejszość, przyszłość – poszukiwanie śladów w miejscach pamięci na Pomorzu Zachodnim”.

ZUL, choć krótko działa, pozyskał wielu kilku istotnych dla swojej działalności partnerów, są nimi:

- gmina Dobra (Szczecińska);
- HVHS w Lubmin;
- VHS we Frankfurcie nad Odrą;
- Firma „Mentor”;
- Wyższa Szkoła Bankowa.

ZASOBY FINANSOWE

Od momentu powstania Zachodniopomorski Uniwersytet Ludowy finansuje swoją działalność z doraźnych projektów i pracy wolontariackiej Zarządu, Rady Fundacji i innych osób wspierających działalność ZUL. Dużym wsparciem dla jest realizowany projekt z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dzięki któremu ZUL

ma możliwość zakupić niezbędne wyposażenie.

Przedstawiciele ZUL czynnie uczestniczą w pracach nad rządowym programem Rozwoju Uniwersytetów Ludowych, który ma skutkować m.in. zabezpieczeniem środków finansowych na funkcjonowanie uniwersytetów ludowych w Polsce. Działacze ZUL poszukują również wsparcia w gminie Dobra.

GRUPA DOCELOWA

Placówka kieruje swoją działalność głównie dla osób dorosłych. Założycielom zależy, aby odbiorcami działań byli mieszkańcy Pomorza, zarówno po stronie polskiej, jak i niemieckiej. Jednak, gdy tylko zostanie uruchomiony internat, z oferty ZUL będą mogły korzystać także osoby z bardziej odległych części kraju.

Obecnie kadra uniwersytetu we współpracy z VHS z Frankfurtu nad Odrą pracuje nad wspólną ofertą dla uczestników z Niemiec.

Ważne osiągnięcia

- Przedstawiciele ZUL, Angelika Felska – prezes oraz Jarosław Kwiatkowski – przewodniczący Rady Fundacji, są ekspertami w zespole eksperckim przy Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, którego prace dotyczą wspierania rozwoju Uniwersytetów Ludowych w Polsce i tworzenia Narodowego Programu Wsparcia UL.
- ZUL jest członkiem Ogólnopolskiej Sieci Uniwersytetów Ludowych (OSUL), która jest Federacją skupiającą prawie wszystkie UL w Polsce. Prezes Angelika Felska została wybrana v-ce prezesem Federacji.

REALIZOWANE INICJATYWY

- Polsko-niemieckie Seminarium Naukowe poświęcone działalności uniwersytetów ludowych pt. Uniwersytety ludowe – pomiędzy teorią a praktyką. Seminarium odbyło się na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Szczecińskiego. W wydarzeniu udział wzięli przedstawiciele prawie wszystkich uniwersytetów ludowych w Polsce, oraz kilku placówek z Niemiec. Seminarium zostało objęte Patronatem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz patronatem naukowym Akademickiego Towarzystwa Andragogicznego.
- Biblioteka Uliczna – powstała w gminie wiejskiej Dobra. Głównym celem projektu było utworzenie biblioteki ulicznej, która została ustawiona w Mierzynie przy ulicy Ślicznej. Biblioteka (budka na książki) została zbudowana wspólnie przez mieszkańców Mierzyna. Efektem jest propagowanie czytelnictwa, inicjowanie w przyszłości akcji czytelniczych np. spotkania babć i dziadków z wnukami w celu wspólnego czytania, a także integrowanie środowiska lokalnego we wspólnych działaniach
- Program Społecznik – realizacja w 2018 roku trzech projektów (każdy opiewał na kwotę 3000 zł)
- Infrastruktura Kultury – na wyposażenie placówka otrzymała kwotę 50 000,00 zł (Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego)
- Projekt „Tanecznym szlakiem Pomorza”, z programu Społecznik na inicjatywę obywatelską. Kwota grantu 10 000,00 zł.

mogą twórcom ZUL dostosować w pełni pomieszczenia i zwiększyć ofertę kursów. Aby powiększyć istniejącą bazę i stworzyć internat, przedstawiciele ZUL planują aplikować o duże środki inwestycyjne z programu Interreg lub z Fundacji VELUX. Internat to kolejne możliwości rozwoju – przede wszystkim nowe, dłuższe kursy dla uczestników.

Twórcy mają też w planach utworzenie filii ZUL po stronie niemieckiej w obszarze przygranicznym, np. w miejscowości Prenzlau. Aby to osiągnąć, przedstawiciele rozpoczęli procedurę, która będzie prowadzić do uzyskania akredytacji z Niemiec, aby działalność ZUL była w Niemczech w pełni uznawana.

Rekomendacje dla twórców uniwersytetów ludowych

- nawiązanie stałej współpracy z placówkami już działającymi
- przystąpienie do Ogólnopolskiej Sieci Uniwersytetów Ludowych
- dobre przygotowanie merytoryczne ze względu na specyficzne formy i metody pracy w UL. wizyty studyjne w bliźniaczych placówkach zarówno w kraju, jak i za granicą
- wziąć udział w przynajmniej jednym kursie od początku do końca aby zrozumieć panującą tam atmosferę i klimat.

PLANY NA PRZYSZŁOŚĆ I ROZWÓJ

Projekty, które udało się pozyskać w 2017 i 2018 roku, po-

ZASADY FINANSOWANIA I FUNKCJONOWANIA VHS I HVHS W MEKLEMBURGII

Dla zasad finansowania i funkcjonowania systemu VHS i HVHS w Meklemburgii decydujące znaczenie ma ustawa o wspieraniu kształcenia ustawicznego (WBFöG M-V1). Reguluje zasady tworzenia oferty kształcenia ustawicznego oraz jej dofinansowania przez Land.

WARUNKI UZYSKANIA DOFINANSOWANIA

Z § 7 ust. 2 WBFöG wynika, iż dofinansowanie z Landu uzyskują co do zasady jednostki kształcenia ustawicznego (Weiterbildungseinrichtungen), które uzyskały państwową akredytację oraz oferowały kursy z określonego zakresu merytorycznego, i które spełniają następujące warunki:

1. Warunek geograficzny – siedziba w Meklemburgii. Na wstępie należy jednak ustalić, czy warunkiem koniecznym procesu akredytacji, jest siedziba w MV. § 5 ust. 1 WBFöG nie jest sformułowany jednoznacznie. W dosłownym brzmieniu instytucjami kształcenia ustawicznego w znaczeniu ustawy są „podmioty oferujące kształcenie zarówno posiadające jak i nie posiadające placówek kształcenia w Meklemburgii-Przedmorzu prowadzone przez jednostki prywatne lub publiczne”. Wynika stąd może, iż dla akredytacji nie ma znaczenia siedziba podmiotu ani też to, czy posiada w tym landzie swoje placówki. To otwierałoby drogę do akredytacji również instytucji mającej siedzibę w Polsce.

2. Akredytacja państwowa (§ 6 WBFöG). Można ją uzyskać na dwa sposoby: w trybie uproszczonym (per se) oraz

w trybie zwyczajnym. Uzyskanie akredytacji uprawnia do posługiwania się przez placówkę tytułem „Placówka posiadająca akredytację Kraju Związkowego Meklemburgia-Przedmorze”. Trzeba jednak pamiętać, że uzyskanie akredytacji nie jest równoznaczne z uzyskaniem dofinansowania. Podmioty, nawet jeżeli posiadają stosowną akredytację, nie mogą automatycznie domagać się dofinansowania (§ 3 ust. 4 WBLVO).

- 1) Akredytacja uproszczona (§ 7 ust. 1 w zw. z § 3 ust. 1 WBLVO M-V). Akredytację w trybie uproszczonym uzyskują podmioty, które spełniają następujące warunki:
 - a) stanowią jednostki kształcenia ustawicznego w rozumieniu § 5 WBFöG,
 - b) posiadają odpowiedni certyfikat zarządzania jakością,
 - c) złożą stosowny wniosek i opłatę.

Jednostki kształcenia w rozumieniu omawianej ustawy to instytucje w Meklemburgii Przedmorzu, które oferują planowe i systematyczne kształcenie (niezależnie czy posiadają ośrodki kształcenia czy nie), są prowadzone przez podmioty prywatne lub publiczne oraz działają nad ciągłą poprawą jakości kształcenia.

Z pojęcia jednostek kształcenia wykluczono w § 5 ust. 2 WBFöG ośrodki przyzakładowe oraz ośrodki, które mają przede wszystkim ofertę w zakresie czasu wolnego.

Do uzyskania akredytacji uproszczonej upoważnia wyłącznie posiadanie uznanego certyfikatu zarządzania jakością (§ 6 ust. 1). Listę certyfikatów zawiera § 4 ust. 1

WBLVO M-V. Oprócz uznanego międzynarodowo certyfikatu ISO 9000 należą tutaj: Lernerorientierte Qualitätstestierung in der Weiterbildung (LQW), certyfikat ISO 29990, Anerkennungs – und Zulassungsverordnung – Weiterbildung (AZWV), European Foundation for Quality Management (EfQM). Posiadanie certyfikatu uznaje się za spełnione również wówczas, gdy instytucja posiada akredytację z innego niemieckiego Landu.

Wniosek o akredytację składa się na urzędowym formularzu do Ministerstwa kształcenia, nauki i kultury M-V lub do punktu kontaktowego. Wydanie akredytacji kosztuje w tym wypadku 88 EUR. Akredytację wydaje się na czas obowiązywania certyfikatu. Termin ważności akredytacji można ograniczyć do maksymalnie pięciu lat.

2) Akredytacja pełna na wniosek podmiotu.

W sytuacji, gdy podmiot nie posiada certyfikatu, konieczne jest przejście pełnej procedury akredytacyjnej. Akredytację może uzyskać jedynie podmiot, który spełnia łącznie wszystkie kryteria wymienione w § 5 WBLVO:

- a) pisemna deklaracja respektowania demokratycznego porządku opartego na wolności stosownie do (§ 6 ust. 1 zd. 2 WBFöG),
- b) placówka działa zgodnie z przepisami prawa i realizuje swoje działania na bazie wartości wynikających z Konstytucji Republiki Federalnej Niemiec,
- c) placówka może wykazać się co najmniej dwuletnią działalnością na obszarze kształcenia ustawicznego i w tym czasie realizowała działania, które z uwagi na treść i zakres uzasadniają przyznanie akredytacji,
- d) placówka zapewnia skuteczne kształcenie ustawiczne, co uznaje się za spełnione wówczas, gdy spełnione są (kumulatywnie) poniższe warunki:
 - wykazane zostanie, że jej praca opiera się na planowanych i ciągłych działaniach,

- u podstaw kursów leży odpowiednia koncepcja dydaktyczna i metodyczna
 - formy kursów, okres ich trwania i liczba uczestników są tak mierzone, aby można było osiągnąć zaplanowane cele dydaktyczne,
 - dysponuje na potrzeby kursów pomieszczeniami, wyposażonymi w odpowiednie sprzęty i pomoce dydaktyczne,
 - każdy kurs jest prowadzony przez odpowiedniego prowadzącego;
- e) kursy oferowane przez placówkę są z reguły dostępne dla wszystkich; dopuszczalne jest uzależnienie udziału w kursach dla odpowiednich grup docelowych i w kursach kończących się uzyskaniem poświadczenia, od spełnienia określonych, odpowiednich dla danego kursu, warunków uczestnictwa,
 - f) placówka jest prowadzona przez osobę, która zajmuje się tym zawodowo i która posiada stosowne wykształcenie i doświadczenie,
 - g) placówka dysponuje odpowiednim pod względem fachowym i pedagogicznym personelem, zapewnia współpracownikom ciągłe doksztalcanie i oferuje im możliwość współdziałania przy planowaniu i realizacji działań dydaktycznych w placówce,
 - h) Placówka poddaje się ciągłej ewaluacji przy pomocy odpowiednich środków i działa na rzecz stałego polepszania jakości swojej pracy. Podmiot nie posiadający certyfikatu a ubiegający się o akredytację w M-V musi złożyć stosowny wniosek na urzędowym formularzu. Pierwsza akredytacja jest udzielana na trzy lata. Koszt jej udzielenie to 875,00 EUR. Może być przedłużana na wniosek złożony na stosownym formularzu zainteresowanego o pięć lat. Za przedłużenie jest pobierana opłata w wys. 415,00 EUR.

WARUNKI UZNANIA POLSKIEJ INSTYTUCJI JAKO INSTYTUCJI KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO W BRANDENBURGII

Warunki akredytacji jako instytucji kształcenia ustawicznego przewidziane zostały w ustawie o kształceniu ustawicznym (Brandenburgisches Weiterbildungsgesetz – BbgWBG). Akredytacja służy zapewnieniu odpowiedniej ochrony uczestnikom kursów oraz minimalnych jakościowych standardów kształcenia ustawicznego (§ 1 VV-Anerkennung BbgWBG). Akredytacji podlega wyłącznie sama instytucja a nie podmiot prowadzący.

1. PODMIOT PROWADZĄCY

Podmiot prowadzący (niem. Träger) – instytucję kształcenia ustawicznego określa § 3 BbgWBG. Zgodnie z nim podmiotem prowadzącym może być osoba prawna prawa publicznego lub osoba prawna prawa prywatnego (nie jest dopuszczalne, aby podmiotem prowadzącym była osoba fizyczna).

Osobami prawnymi prawa publicznego (niem. juristische Person des öffentlichen Rechts) są przede wszystkim jednostki samorządu terytorialnego. Dlatego też w Brandenburgii dominuje model, gdzie organem prowadzącym instytucję kształcenia ustawicznego (z reguły VHS) jest samorząd, zwłaszcza powiatowy, na który ustawa nakłada szczególne obowiązki związane z zapewnieniem podstawowej oferty w zakresie kształcenia ustawicznego. Instytucje kształcenia ustawicznego prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego są z mocy prawa zwolnione z obowiązku uzyskania akredytacji (§ 1 (3) VV-Anerkennung BbgWBG).

Natomiast organem prowadzącym mogą być wg ustawy również osoby prawne prawa prywatnego. Najczęściej spotykanymi tutaj formami są stowarzyszenia (niem. Verein), fundacje (niem. Stiftung), spółka użyteczności publicznej z ograniczoną odpowiedzialnością (niem. gemeinnützige Gesellschaft mit beschränkter Haftung, skrót: gGmbH).

Podmiot prowadzący za pośrednictwem instytucji kształcenia ustawicznego w Brandenburgii samodzielnie organizuje, publicznie oferuje i realizuje kursy z zakresu kształcenia ustawicznego. Nie jest natomiast wymagane, aby podmiot prowadzący działał wyłącznie na obszarze kształcenia ustawicznego. Może więc również prowadzić inną działalność. Jeżeli jednak prowadzona przez niego instytucja kształcenia ustawicznego zamierza starać się o akredytację, musi wykazać, że jest niezależna od pozostałych instytucji i obszarów działania podmiotu prowadzącego pod względem gospodarczym, organizacyjnym oraz z uwagi na prowadzoną działalność (§ 2 (3) VV-Anerkennung BbgWBG).

Niemniej jednak zarówno instytucje kształcenia ustawicznego (VHS) jak i stacjonarne instytucje kształcenia (Heimbildungsstätten, Heimvolkshochschulen) muszą mieć siedzibę na terenie Brandenburgii. W przypadku tych pierwszych taki warunek przewiduje § 7 pkt 5) BbgWBG. W przypadku tych drugich do tego warunku odsyła § 8 zd. 1 pkt 1) w zw. ze zd. 2 BbgWBG.

2. JAK UZYSKAĆ AKREDYTACJĘ?

Akredytację mogą zatem uzyskać instytucje, które, zgodnie § 7 BbgWBG:

1. nie działają w celu wypracowania zysku jak również nie oferują wyłącznie kursów kształcenia ustawicznego na potrzeby danej organizacji lub zakładu pracy;
2. prowadzą kursy otwarte dla każdej osoby bez względu na jej status społeczny lub zawodowy, narodowość, płeć i religię. Zaświadczenia o ukończeniu wcześniejszych etapów szkolenia jako warunek przyjęcia na dany kurs mogą być wymagane wyłącznie przy kursach związanych z ukończeniem szkół lub kształceniem zawodowym;
3. zapewniają i wspierają wolność poglądów, działają w sposób zaplanowany i ciągły a ponadto można oczekiwać od nich, biorąc od uwagę zakres kształcenia, planowanie programu i kursów jak również wyposażenie pod względem pomieszczeń i techniki, że należycie zrealizują zadania związane z kształceniem ustawicznym;
4. zapewniają współpracę nauczycieli i innych zatrudnionych z uczniami;
5. mają swoją siedzibę i obszar działania w Brandenburgii oraz ich środki kształcenia służą przeważającym stopniu osobom z Brandenburgii,
6. na żądanie ministerstwa właściwego do spraw kształcenia oraz krajowego trybunału obrachunkowego przedstawiają swoje programy działalności, wyniki pracy, zasoby osobowe, liczby uczestników i zasady finansowania;
7. zobowiązują się do współpracy w regionalnej radzie kształcenia ustawicznego, o której mowa jest w § 10;
8. umożliwiają nauczycielom, współpracownikom i współpracownikom regularne podnoszenie kwalifikacji;

9. są co do zasady kierowane przez osoby posiadające pod względem wykształcenia i doświadczenia zawodowego odpowiednie kwalifikacje;
10. pod względem celów działania i treści kursów działają w zgodzie z Konstytucją Federalną oraz Konstytucją Brandenburgii.

Spełnienie tych wymagań następuje przez przedstawienie odpowiednich dokumentów, którymi są z reguły:

- a. dane dotyczące osób kierujących instytucją i dowody ich kwalifikacji zawodowych,
- b. statut i protokół założycielski lub umowa spółki,

Każda instytucja starająca się o akredytację musi również wykazać, że w ciągu roku przed złożeniem wniosku o akredytację zrealizowała co najmniej 150 godzin lekcyjnych w rozumieniu ustawy o kształceniu ustawicznym. Nie uwzględnia się w tej liczbie kursów kształcenia zawodowego (czyli np. kursów służących nabyciu specjalnych kwalifikacji zawodowych, kursów związanych z przekwalifikowaniem, działań służących wyłącznie celom danego zakładu lub organizacji). Kształcenie ustawiczne w znaczeniu kształcenia zawodowego ogranicza się w tym wypadku do nabywania interdyscyplinarnych kompetencji zawodowych i umiejętności kluczowych (2 (2) VVAnerkennung-BbgWBG). Jeżeli instytucja kształcenia ustawicznego starająca się o akredytację posiada filie, wówczas akredytacja może objąć również filie, o ile spełniają one powyższe kryteria, za wyjątkiem warunku przeprowadzenia liczby minimalnych godzin.

- c. wyciąg z rejestru urzędowego,
- d. zaświadczenie o prowadzeniu działalności użyteczności publicznej,
- e. plan budżetowy i gospodarczy,
- f. rachunek zysków i strat z roku poprzedniego,
- g. plan stanowisk,
- h. program roczny,
- i. dowód długoterminowego dysponowania odpowiednimi pomieszczeniami,
- j. informacje dotyczące wyposażenia technicznego i lokalowego,
- k. przedstawienie zasad zarządzania jakością (2 (4) VVAnerkennung-BbgWBG).

3. AKREDYTACJA – KROK PO KROKU

Akredytacji udziela się na wniosek zainteresowanej instytucji (§ 9 BbgWBG w zw. z odpowiednimi przepisami VVAnerkennung-BbgWBG). Wniosek składa się na urzędowym formularzu (1 (2) VVAnerkennung-BbgWBG) do ministerstwa oświaty, młodzieży i sportu Brandenburgii (Ministerium für Bildung, Jugend und Sport des Landes Brandenburg). Urzędowe formularze można otrzymać w ministerstwie. Uzyskanie akredytacji (oraz decyzja o jej pozbawieniu) jest publikowana w dzienniku urzędowym właściwego ministerstwa. Instytucja, który uzyskała akredytację, może stosować w nazwie dopisek: „Anerkannt gemäß dem Brandenburgischen Weiterbildungsgesetz”.

4. AKREDYTACJA INSTYTUCJI KSZTAŁCENIA STACJONARNEGO

Szczególną formą instytucji kształcenia są tzw. Heimbildungsstätten, które są – zgodnie z przepisami – organizacjami o znaczeniu ponadregionalnym, oferującymi

miejsca noclegowe. Obok działalności pedagogicznej zapewniają pobyt i aprowizację dla co najmniej 25 uczestników (4 (1) VVAnerkennung-BbgWBG). Regionami są powiaty i miasta na prawach powiatów (por. § 10 BbgWBG). Zatem nawet ponadregionalne instytucje muszą mieć siedzibę w Brandenburgii.

Instytucje te, zamiast uzyskiwać akredytację, mogą ubiegać się o uznanie je za równe tzw. organizacji krajowej (niem. Landesorganisation). Zrównanie statusem z organizacją krajową odpowiada akredytacji (4 (2) VVAnerkennung-BbgWBG). Wniosek o nadanie statusu odpowiadającego organizacji krajowej musi zawierać informacje, świadczące o tym, że instytucja kształcenia stacjonarnego:

- a. jest samodzielna pod względem prawnym i ma siedzibę w Brandenburgii,
- b. spełnia wszystkie wymogi przewidziane dla akredytacji instytucji kształcenia ustawicznego (zob. wyżej 1.2. lit.: a-k),
- c. kieruje swoją ofertę głównie do mieszkańców obszarów wiejskich,
- d. w roku poprzedzającym złożenie wniosku samodzielnie przeprowadziła łącznie 2000 uczestniko-godzin ponadto
- e. przedłoży protokoły lub sprawozdania roczne zarządu za dwa ostatnie lata przed złożeniem wniosku i
- f. przedstawi plan organizacyjny i wewnętrzny plan podziału obowiązków.

5. WSPARCIE FINANSOWE BRANDENBURGII

W ustawie o kształceniu ustawicznym Brandenburgia została zobowiązana do wspierania kształcenia ustawicznego (§ 4 ust. 1 BbgWBG w zw. z § 27 BbgWBG). Dofinansowanie polega na wypłacaniu instytucjom dotacji (niem. Zuwendung), w rozumieniu § 44 LHO8. Celem dotacji jest

wspieranie kształcenia ustawicznego na obszarze kształcenia ogólnego, zawodowego, kulturalnego i politycznego w ramach tzw. oferty podstawowej (niem. Grundversorgung). Klucz i zasady dofinansowania precyzują odpowiednie wytyczne (RLGrv-WBG9).

Również powiaty są zobowiązane do finansowania instytucji działających na ich obszarze (§ 5 ust. 1 BbgWBG). Ponieważ dofinansowanie jest związane z uzyskaniem akredytacji, która z kolei zależy od posiadania siedziby w Brandenburgii, dofinansowanie instytucji z siedzibą w Polsce nie jest możliwe.

Warunkiem otrzymania dofinansowania jest uzyskanie akredytacji przez jednostkę prowadzącą kursy kształcenia ustawicznego, które mają siedzibę w Brandenburgii i które działają na terenie Brandenburgii (pkt 3 RLGrv-WBG). Dotacja jest przekazywana samorządom powiatowym (powiatom i miastom na prawach powiatu), które następnie wypłacają ją instytucjom kształcenia ustawicznego pod warunkiem, że samorząd powiatowy wyda zgodę na realizację działań z zakresu oferty podstawowej. Akredytowana instytucja kształcenia składa wniosek do

Ważne:

Filia podmiotu prowadzącego instytucję kształcenia ustawicznego, który ma siedzibę w Polsce, może uzyskać akredytację, o ile spełnia wszystkie kryteria przewidziane dla instytucji kształcenia ustawicznego. W zasadzie bowiem nie ma obowiązku, aby podmiot prowadzący miał siedzibę w Brandenburgii. Wystarczy zatem, że instytucja jest wystarczająco autonomiczna pod względem prawnym i organizacyjnym, aby mogła ubiegać się o własną akredytację.

samorządu powiatowego, który udziela dofinansowania w formie decyzji administracyjnej. Z otrzymaniem dotacji wiążą się obowiązki sprawozdawcze wobec samorządu (pkt 6 (5) RLGrv-WBG).

Finansowanie wynosi min. 19,00 EUR za każdą przeprowadzoną godzinę lekcyjną kształcenia, jednakże ostateczna wysokość dotacji zależy od środków pozostających do dyspozycji w budżecie.

LIDER I PARTNERZY

Nasz projekt „Uniwersytet dla ludu – niemiecka koncepcja kształcenia ustawicznego w Polsce”, realizowany był przez 4 instytucje: F.H-U. „Jar-Mar” Centrum Kształcenia „Wiedza dla wszystkich” Rębiasz Jarosław w Myśliborzu (lider projektu), Mactel sp. z o.o. w Zielonej Górze, Dobro Kultury – Fundacja dla Ochrony Europejskiego Dziedzictwa Kulturowego w Słubicach, oraz partner ponadnarodowy Volkshochschule Frankfurt (Oder).

Partnerzy od początku byli bardzo zaangażowani w poszczególne etapy realizacji przedsięwzięcia. Różne spojrzenie i doświadczenie partnerów, reprezentujących inne

branże, pozwoliło wnieść świeże spojrzenie na kształcenie ustawiczne. To duża wartość projektu.

Nad całością działań oraz współpracy czuwała Grupa Sterująca. Spotykaliśmy się regularnie, wymienialiśmy doświadczenia, wspólnie planowaliśmy poszczególne etapy. Wspólnie też pracowaliśmy nad efektem końcowym przedsięwzięcia – jakim jest ten podręcznik, opisujący procedurę tworzenia uniwersytetu ludowego oraz stan prawny związany z transferem modelu niemieckiego na grunt polski.

VOLKSHOCHSCHULE FRANKFURT (ODER)

VHS Frankfurt (Oder) jest samorządową instytucją użyteczności publicznej działającą na zlecenie powiatu grodzkiego Frankfurt nad Odrą. Istnieje już od roku 1919. Od roku 1998 zorganizowana jest w zakładzie budżetowym „Zakłady Kultury”.

Misją VHS jest realizacja celów polityki oświatowej miasta Frankfurt nad Odrą, poprzez udostępnianie mieszkańcom szerokiej oferty edukacyjnej w zakresie społeczno-politycznym, kulturowym i plastycznym, zdrowotnym, językowym, zawodowym, prorodzinnym i alfabetyzacji.

Nasza oferta obejmuje co semestr ok. 650 – 700 różnorodnych kursów (w formie seminariów, prelekcji, wycieczek, warsztatów i wystaw) w sześciu działach programowych. Ze względu na przygraniczne położenie VHS Frankfurt

(Oder) – jako miejsce kontaktu międzykulturowego – jest otwarta także dla polskojęzycznych mieszkańców pogranicza zarówno po polskiej, jak i niemieckiej stronie.

Kontakt:

Volkshochschule Frankfurt (Oder)

Gartenstraße 1

15230 Frankfurt (Oder)

www.vhs-frankfurt-oder.de

„JAR-MAR” CENTRUM KSZTAŁCENIA „WIEDZA DLA WSZYSTKICH”

Centrum Kształcenia „Wiedza dla Wszystkich” to placówka istniejąca od 1998 roku. Prowadzimy działalność edukacyjną, m.in. przedszkola, szkoły, prowadzimy kursy i szkolenia. Realizujemy projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej i budżetu państwa w celu przeciwdziałania bezrobociu.

Od 2009 roku, po zrealizowaniu projektu „Objazdowe przedszkole”, do dzisiaj prowadzimy Niepubliczne Przedszkole im. „Żwirka i Muchomorka”.

Prowadzimy kursy przygotowawcze do egzaminów eksternistycznych, a także kursy z tzw. wolnego naboru w zależności od zapotrzebowania naszych partnerów oraz słuchaczy indywidualnych.

Realizujemy projekty, łącznie na nasze aktywności pozyskałyśmy ponad 17,5 miliona złotych. W latach 2005-2015 pozyskałyśmy 23 projekty, obecnie realizujemy 5 przedsięwzięć.

Kontakt:

F.H-U. „JAR-MAR”

Centrum Kształcenia „Wiedza dla Wszystkich”

ul. Armii Polskiej 13, 74-300 Myślibórz

www.cksowa.edu.pl

**F.H-U. „JAR-MAR”
Centrum Kształcenia
„Wiedza dla Wszystkich”**

MACTE! SP. Z O.O.

Naszą misją jest działanie na rzecz rozwoju potencjału osobistego i zawodowego. W codziennej pracy skupiliśmy się na dwóch obszarach działalności.

Pierwszy z nich wspomaga indywidualne zasoby każdego z naszych klientów. Oferujemy pomoc psychologiczną, coaching, poradnictwo zawodowe oraz warsztaty i treningi mentalne.

Drugi obszar naszej działalności skierowany jest do klientów biznesowych, którzy chcieliby pozyskać środki finansowe służące bądź to pozyskaniu pracowników (dotacje z Powiatowego Urzędu Pracy) bądź też rozwojowi

ich pracowników (szkolenia). W ramach tego segmentu działalności pozyskujemy środki na realizację projektów społecznych, finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego, które nakierowane są na pomoc osobom niepracującym i wykluczonym społecznie.

Kontakt:

Macte! sp. z o.o.

ul. Jedności 19/2

65-018 Zielona Góra

www.macte.com.pl

DOBRO KULTURY – FUNDACJA DLA OCHRONY EUROPEJSKIEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Jesteśmy jedną z nielicznych organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i pierwsza o tym profilu w regionie Odry.

Zachęcamy mieszkańców pogranicza polsko-niemieckiego do angażowania się w opiekę nad lokalną spuścizną kulturową, co prowadzi do wzmacniania więzi międzyludzkich i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Fundacja realizuje swoje cele poprzez opracowywanie, koordynację i wspieranie projektów dotyczących dziedzictwa kulturowego. Główne obszary naszej działalności to:

- projekty edukacyjne skierowane do dzieci i młodzieży
- wydawanie fachowych publikacji
- badania naukowe
- kształtowanie świadomości społecznej

- organizacja wystaw, szkoleń, konferencji oraz innych wydarzeń naukowych i kulturalnych.

Kontakt:

Dobro Kultury – Fundacja dla Ochrony Europejskiego
Dziedzictwa Kulturowego
ul. Kościuszki 1/209
69-100 Słubice
www.dobrokultury.org

„Uniwersytet dla ludu – niemiecka koncepcja kształcenia ustawicznego w Polsce”

Analiza prawna

stan prawny na dzień 31.07.2018

Projekt realizowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Partnerzy:

- Volkshochschule Frankfurt (Oder),
- F.H-U. „Jar-Mar” Centrum Kształcenia „Wiedza dla wszystkich” Rębiasz Jarosław w Myśliborzu,
- Macte! Sp. z o.o. w Zielonej Górze,
- Fundacja „Dobro Kultury” w Słubicach oraz
- Karolina Knochenmuß (Współpraca polsko-niemiecka / Deutsch-polnische Zusammenarbeit | Edukacja, kultura, społeczeństwo / Bildung, Kultur, Gesellschaft)

1. Wprowadzenie

Niniejsze opracowanie jest syntezą wniosków z projektu pt. „Uniwersytet dla ludu – niemiecka koncepcja kształcenia ustawicznego w Polsce” realizowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w latach 2017-2018. Jednym z elementów projektu jest zbadanie ram prawnych kształcenia ustawicznego w formacie „Volkshochschule” w jednym z krajów związkowych w Niemczech oraz identyfikacja polskich regulacji prawnych pozwalających na efektywną implementację tego formatu w Polsce.

Ponieważ instytucja Volkshochschule (VHS) jest podstawowym przedmiotem badania i porównania, w pierwszej części przedstawione zostaną rozwiązania funkcjonujące w Niemczech, ze szczególnym uwzględnieniem prawa obowiązującego w Brandenburgii, jako kraju związkowego, w którym siedzibę ma VHS Frankfurt (Oder), będąca partnerem projektu. (2.). Następnie przeprowadzona zostanie analiza polskich przepisów prawnych, które mogłyby stanowić podstawę do wdrożenia w Polsce modelu porównywalnego z VHS (3). Całość opracowania zakończą rozważania odnoszące się do prawa Unii Europejskiej, zwłaszcza pod kątem możliwości wykorzystania narzędzi prawa unijnego do transferu doświadczeń niemieckich do Polski (4). Całość opracowania zamkną tymczasowe wnioski, będące jednocześnie wskazówkami na kierunki dalszych badań i analiz (5.).

2. Instytucja Volkshochschule w prawie niemieckim

W tej części pracy zaprezentowany zostanie model prawny VHS funkcjonujący w Niemczech. Z uwagi na różnorodność form organizacyjnych VHS w Niemczech przedmiotem rozważań będą VHS funkcjonujące w kraju związkowym Brandenburgia.

2.1. Pojęcie Volkshochschule

Brak jest definicji ustawowej dla Volkshochschule (VHS). Na podstawie przeglądu instytucji działających w Niemczech pod tą nazwą można zaproponować definicję, według której VHS to lokalne (ze względu na siedzibę, obszar oddziaływania i finansowanie) instytucje użyteczności publicznej służące kształceniu ustawicznemu. Wbrew nazwie (dosł. ludowa szkoła wyższa) nie są szkołami wyższymi ani uniwersytetami. W zależności od kraju związkowego, podmiotami odpowiedzialnymi za organizację VHS mogą być powiaty, miasta na prawach powiatów, gminy, rzadziej same kraje związkowe.

Z zaproponowanej definicji wynika także związek pomiędzy VHS a kształceniem ustawicznym. Zadanie w postaci publicznego kształcenia ustawicznego (öffentliche Weiterbildung) należy z kolei do zadań samorządu komunalnego (Art. 28 ust. 2 GG).¹ VHS są więc jednym z podstawowych narzędzi samorządów terytorialnych służących realizacji tego obowiązku. Ponadto nie bez znaczenia jest fakt, że zadanie jest pojmowane jako zadanie związane z zaspokojeniem zbiorowych potrzeb ludności (Daseinsvorsorge).² Tego rodzaju zadania stanowią jądro kompetencji samorządu terytorialnego w rozumieniu Art. 28 ust. 2 GG.

2.2. Ramy prawne dla funkcjonowania VHS

Niemcy są krajem federalnym, w którym kompetencje ustawodawcze przysługują zarówno federacji jak i krajom związkowym. Stosownie do Art. 70 GG władzę ustawodawczą sprawują co do zasady kraje związkowe, chyba że kompetencja w określonym obszarze została wyraźnie przydzielona organom federalnym albo stanowi obszar konkurencyjny. Z uwagi na to, że kształcenie ustawiczne nie zostało wyraźnie zastrzeżone dla federacji, podmiotami tworzącymi ramy prawne kształcenia ustawicznego są więc kraje związkowe. Stąd każdy kraj związkowy suwerennie profiluje system kształcenia ustawicznego, zasady działania VHS i ich miejsce w systemie kształcenia ustawicznego. Skutkiem tego są znaczące różnice pomiędzy poszczególnymi krajami związkowymi w tym zakresie. I tak np. w Szlezwiku-Holsztynie VHS zostały wprost określone w konstytucji jako instytucje wspierane przez kraje związkowy i samorządy gminne (Art. 13 ust. 3 Konstytucji Kraju Związkowego). W niektórych z kolei nawiązuje się wyłącznie do kształcenia ustawicznego, z pominięciem instytucji VHS.

To drugie rozwiązanie zostało przyjęte m.in. w Brandenburgii. Natomiast w Art. 33 Konstytucji Brandenburgii zobowiązano kraj związkowy, gminy oraz ich związki do wspierania kształcenia ustawicznego. Samorządom pozostawiono przy tym wybór formy realizacji tego obowiązku. W tym samym przepisie zagwarantowano także prawo do tworzenia instytucji kształcenia ustawicznego każdemu podmiotowi. Stąd podmiotem prowadzącym instytucję kształcenia ustawicznego może być osoba fizyczna lub osoba prawna, w tym także samorząd terytorialny, kościoły i związki wyznaniowe, stowarzyszenia itp.

Konkretyzacji postanowień konstytucyjnych w zakresie kształcenia ustawicznego ustawodawca brandenburski dokonał w ustawie o kształceniu ustawicznym (Brandenburgisches Weiterbildungsgesetz – BbgWBG). W pierwszej kolejności zdefiniowano

¹ Por. Svenja Möller, Marketing in der Erwachsenenbildung, Bertelsmann, W., 2011, s. 43.

² Zob. np. Sächsischer Volkshochschulverband, 2014.

kształcenie ustawiczne (Weiterbildung) jako "wszelkie formy kontynuacji, podjęcia na nowo i uzupełnienia zorganizowanego uczenia się poza kierunkami kształcenia w szkołach ogólnokształcących i zawodowych" (§ 1 ust. 1 zd. 2 BbgWBG). Jako elementy kształcenia ustawicznego wskazano kierunki nakierowane na zdobycie dyplomów ukończenia określonego etapu kształcenia oraz ofertę z zakresu kształcenia ogólnego, zawodowego, kulturalnego i obywatelskiego (§ 2 ust. 3 BbgWBG). Zaznaczono także, że kształcenie ustawiczne nie obejmuje kształcenia w szkołach wyższych ani kształcenia zawodowego.

W omawianej ustawie kraj związkowy został zobowiązany do wspierania kształcenia ustawicznego (§ 4 ust. 1 BbgWBG w zw. z § 27 BbgWBG). Natomiast na samorządy powiatowe (powiaty i miasta na prawach powiatów) nałożono obowiązek zapewnienia tzw. oferty podstawowej (Grundversorgung).

W celu realizacji tego zadania samorząd powiatowy posługuje się placówkami kształcenia ustawicznego (Weiterbildungseinrichtungen) w rozumieniu § 3 ust. 2 BbgWBG (§ 4 ust. 1 zd. 2 BbgWBG). Placówki mogą mieć status jednostek samorządu powiatowego (§ 5 BbgWBG) ale mogą być także prowadzone przez podmioty zewnętrzne, w tym także prywatne. Zatem ustawa nie nakłada na samorządy obowiązku utworzenia Volkshochschule.³ Mimo tego praktycznie wszystkie powiaty w Brandenburgii powołały własne VHS. Co ciekawe niemal wszystkie również umiejscowiły je we własnych strukturach, tzn. jako jednostki organizacyjne starostw powiatowych lub administracji miasta na prawach powiatu. Szczegóły w tym zakresie zaprezentowano w poniższej tabeli.

Powiat/miasto na prawach powiatu	Forma prawna VHS
Barnim	część wydziału odpowiedzialnego za szkolnictwo i kulturę powiatu Barnim
Brandenburg an der Havel	własna jednostka organizacyjna administracji miasta Brandenburg an der Havel
Cottbus	własna jednostka organizacyjna administracji miasta Cottbus
Dahme-Spreewald	niesamodzielny zakład prawa publicznego
Elbe-Elster	b.d. ⁴
Frankfurt (Oder)	część wydziału administracji miasta Frankfurt nad Odrą
Havelland	własna jednostka organizacyjna administracji powiatu Havelland
Märkisch-Oderlandkreis	własna jednostka organizacyjna administracji powiatu Märkisch-Oderland
Müncheberg	b.d.
Oberhavel	własna jednostka organizacyjna administracji powiatu Oberhavel
Landkreis Oder-Spree	własna jednostka organizacyjna administracji powiatu Oder-Spree
Ostprignitz-Ruppin	własna jednostka organizacyjna administracji powiatu Ostprignitz-Ruppin
Potsdam	b.d.
Prignitz	własna jednostka organizacyjna administracji powiatu Prignitz
Schwedt (Oder)	własna jednostka organizacyjna administracji miasta Schwedt (Oder)
Landkreis Spree-Neiße	własna jednostka organizacyjna administracji powiatu Spree-Neiße

³ Inaczej niż np. w Berlinie, gdzie na mocy § 123 Schulgesetz każda dzielnica jest zobowiązana do utrzymywania własnej Volkshochschule (fuzje szkół dla kilku dzielnic są dopuszczalne).

⁴ b.d. = brak danych

Teltow-Fläming	wydział starostwa powiatowego odpowiedzialny za szkolnictwo
Uckermark	b.d.

Tabela 1. Formy prawne VHS w Brandenburgii. (opracowanie własne)

Na marginesie można jeszcze dodać, że o ile włączenie VHS do wewnętrznych struktur administracji dominuje w Brandenburgii, to jest jedynym rozwiązaniem występującym w Niemczech. VHS są również prowadzone przez stowarzyszenia (*eingetragener Verein*) z udziałem jednostek samorządu terytorialnego lub bez udziału samorządu lokalnego¹ oraz spółki z o.o. non-profit (*gGmbH*), w tym spółki, w których jedynym udziałowcem jest samorząd terytorialny.⁵

We Frankfurcie nad Odrą (miasto na prawach powiatu) wykonanie zadania nałożonego przez ustawę o kształceniu ustawicznym powierzono VHS, która jest zakładem budżetowym (*Eigenbetrieb*) zintegrowanym w zakładzie odpowiedzialnym za obszar kultury („Kulturbetriebe Frankfurt (Oder)”). Zakład budżetowy w Niemczech jest samodzielny tylko pod względem organizacyjnym ale nie prawnym. Zakłady pobierają opłaty i finansują z nich swoje wydatki. Nie wyklucza to dofinansowania przez samorząd, do którego należą. Pracownicy zakładu są pracownikami administracji miasta.

2.3. Finansowanie kształcenia ustawicznego i VHS w Brandenburgii

Środki finansowe na organizację oferty podstawowej przez VHS pochodzą z funduszy publicznych oraz z opłat uczestników. W pierwszej kolejności do wspierania kształcenia poprzez jego finansowanie zobowiązany jest kraj związkowy (art. 4 ust. 1 BbgWBG). Algorytm dofinansowania ustalony został w dyrektywie RLGrv-WBG⁶. Na tej podstawie i po uzyskaniu stosownych informacji kraj związkowy wypłaca odpowiednią kwotę dotacji powiatom. Klucz finansowania przez kraj związkowy wynosi w Brandenburgii 2.400 godzin na każde 40.000 mieszkańców (§ 5 Weiterbildungsverordnung).

VHS prowadzone w formie samorządowych zakładów budżetowych mogą ponadto pobierać opłaty, które służą sfinansowaniu wydatków zakładu. Relacje między zakładami budżetowymi a uczestnikami kształcenia mogą mieć charakter publicznoprawny (*Gebühren*) albo prywatnoprawny (*Entgelt*). Innym źródłem dofinansowania działalności są dotacje uzyskane od powiatów oraz środki uzyskane z tytułu realizacji projektów dofinansowanych z funduszy krajowych i europejskich.

2.4. Oferta VHS

Podstawowym zadaniem VHS jest stworzenie tzw. oferty podstawowej (*Grundversorgung*) w zakresie kształcenia ogólnego, zawodowego, kulturalnego i politycznego (§ 6 ust. 1 BbgWBG w zw. z § 2 ust. 3 BbgWBG). Ma to związek z nadaniem

⁵ Zob. pod tym względem organizację VHS w Szlezwiku-Holsztynie, opisaną bliżej na stronie Landesverband Schleswig-Holstein (<http://www.vhs-sh.de/>).

⁶ Richtlinien über die Gewährung von Zuwendungen zur Förderung der Grundversorgung nach dem Brandenburgischen Weiterbildungs-gesetz [wytyczne dot. udzielania dotacji w celu wspierania oferty podstawowej w rozumieniu ustawy o kształceniu ustawicznym] (RLGrv-WBG) z 15 września 2016 (Abl. MBJS/16, [Nrs 24], s. 388).

kształceniu ustawicznemu charakteru zadania użyteczności publicznej (Daseinsvorsorge). Kształcenie ogólne ma za zadanie pomóc w uformowaniu i rozwoju osobowości danego człowieka w wymiarze duchowym, a więc przede wszystkim w wymiarze etycznym i estetycznym. Kształcenie zawodowe obejmuje doksztalcenie zawodowe, które umożliwia zachowanie, uaktualnienie, poszerzenie umiejętności zawodowych i tym samym karierę zawodową. Celem kształcenia politycznego jest natomiast przekazania wiadomości o systemach demokratycznych oraz wspieranie umiejętności demokratycznego działania, w celu wychowania obywateli na dojrzałych i świadomych obywateli państwa.

Oferta VHS obejmuje kursy, warsztaty i inne (regularne) zajęcia ukierunkowane na zdobycie konkretnych umiejętności, nierzadko poświadczonych certyfikatem. Poza głównym nurtem działalności VHS realizują także program uzupełniający lub tożsamy z kształceniem formalnym (możliwości ukończenia przerwane etapu nauki, zdobycie wykształcenia podstawowego, średniego lub matury). Kształcą także w zakresie zawodowym (*berufliche Weiterbildung*), oferując pracownikom zdobycie nowych kwalifikacji i/lub przeszkolenie do nowych zawodów.

VHS starają się także na bieżąco reagować na potrzeby i zmiany w zakresie kształcenia. Stąd oferowane są także: kursy z umiejętności podstawowych (pisanie, czytanie, liczenie), kursy językowe dla obcokrajowców i ich alfabetyzacja, kursy z zakresu kompetencji społecznych (w tym rodzinnych), kulturalnych oraz politycznych, kursy dla dzieci i młodzieży (kursy szycia, gotowania) i starszych (obsługa komputera, smartfonu itp.).

2.5. Wnioski

Podsumowując trzeba stwierdzić, że Volkshochschule to przykład instytucji nakierowanej na realizację zadania w postaci edukacji pozaformalnej przez całe życie. VHS tworzą podstawową ofertę w tym zakresie. Konsekwencją tego jest fakt, że zdecydowana większość szkół typu VHS jest prowadzona przez jednostki samorządu terytorialnego.

W Brandenburgii niemal wszystkie szkoły są zintegrowane w strukturach administracji samorządowej. Wynika to z faktu, iż kształcenie ustawiczne postrzegane jest jako zadanie związane z zaspokajaniem podstawowych potrzeb wspólnoty. Kolejnym skutkiem przyjętego modelu jest odpowiedzialność podmiotów publicznych za finansowane VHS. Szkoły otrzymują dotacje ze środków publicznych (krajów związkowych, samorządów i projektów). Znaczna część ich budżetu jest także pozyskiwana z opłat pobieranych od uczestników za udział w kursie.

3. Możliwości implementacji modelu VHS po stronie polskiej

Niniejsza część będzie się koncentrować na poszukiwaniu rozwiązań prawnych pozwalających w jak najbliższym stopniu transponować ideę VHS na grunt polski. W związku z tym w pierwszej kolejności zaprezentowane zostaną rozwiązania funkcjonujące na obszarze kształcenia ustawicznego (3.1.). Następna część zostanie poświęcona uniwersytetom ludowym i powszechnym (3.2.). Zostaną tam omówione podobieństwa i różnice w stosunku do modelu niemieckiego. Ponieważ model niemiecki charakteryzuje się odpowiedzialnością jednostek samorządu terytorialnego za ofertę podstawową w kształceniu pozaformalnym, w

następnym punkcie zostanie przeprowadzona kwerenda w poszukiwaniu podstawy prawnej pozwalającej na działanie samorządu lokalnego na obszarze kształcenia ustawicznego (3.3.). Szczególna uwaga zostanie poświęcona tutaj działalności samorządu na polu edukacji publicznej i kultury. W końcowej części omówione zostaną jeszcze formy prawne z zakresu prawa cywilnego (stowarzyszenia, fundacje) oraz szkolnictwa wyższego.

3.1. Kształcenie ustawiczne w Polsce

Pod względem formalnym kształcenie ustawiczne jest w Polsce prowadzone w publicznych i niepublicznych szkołach dla dorosłych lub w publicznych i niepublicznych placówkach kształcenia ustawicznego, placówkach kształcenia praktycznego, ośrodkach dokształcania i doskonalenia zawodowego (art. 117 ust. 1 ustawy – Prawo oświatowe).

Szkoły dla dorosłych mogą być szkołami podstawowymi oraz ponadpodstawowymi (liceum ogólnokształcące dla dorosłych, szkoła policealna (art. 141 ustawy – Prawo oświatowe). Ich publiczny charakter wynika stąd, że są zakładane i prowadzone przez podmioty publiczne, w szczególności jednostki samorządu terytorialnego upoważnione do tworzenia tego rodzaju placówek (przez gminy w zakresie szkół podstawowych i powiaty w zakresie szkół ponadpodstawowych).

Szczególną postacią sformalizowanego kształcenia ustawicznego są Centra Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego (CKZiU). Są one tworzone w wyniku połączenia szkoły dla dorosłych (def. w art. 4 pkt 29 ustawy – Prawo oświatowe), szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe lub placówek kształcenia ustawicznego, placówek kształcenia praktycznego oraz ośrodków dokształcania i doskonalenia zawodowego (art. 93 ustawy – Prawo oświatowe). Warunkiem utworzenia CKZiU jest jednak, aby w jego skład wchodziła co najmniej jedna szkoła prowadząca kształcenie zawodowe oraz co najmniej jedna placówka kształcenia praktycznego. Centra kształcenia zawodowego i ustawicznego są "placówkami edukacji pozaszkolnej, umożliwiającymi uzyskanie i uzupełnienie wiedzy ogólnej, umiejętności i kwalifikacji zawodowych również przez te osoby, które nie podlegają już obowiązkowi szkolnemu (a nawet obowiązkowi nauki)".⁷ CKZiU prowadzi się "kwalifikacyjne kursy zawodowe, a także podejmuje działania w zakresie poradnictwa zawodowego i informacji zawodowej" (art. 93 ust. 3 ustawy – Prawo oświatowe). Celem tego jest "podniesienie rangi kształcenia praktycznego dzięki pełniejszej współpracy z pracodawcami i organizacjami pracodawców oraz usprawnienie organizacji i realizacji kształcenia praktycznego w szkołach zawodowych funkcjonujących na poziomie lokalnym" (uzasadnienie do projektu ustawy - Prawo oświatowe). Dysponują więc ofertą formalną i nieformalną. Kształcenie może być prowadzone jako stacjonarne lub zaoczne, a także z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość (art. 117 ust. 3 ustawy – Prawo oświatowe).

Taka formalizacja kształcenia ustawicznego nie jest jednak do pogodzenia z modelem VHS, który bazuje na idei uczenia się pozaformalnego.

3.2. Uniwersytety powszechne i ludowe w Polsce

⁷ Mateusz Pilich, *Ustawa o systemie oświaty. Komentarz*, 2015, Art. 2 uw. 6.

Polskiej tradycji oświatowej znane są jednak formy pozaformalne kształcenia ustawicznego. Należą do nich uniwersytety powszechne, uniwersytety ludowe a także uniwersytety trzeciego wieku.

Według przyjętej na początku lat 90-tych XX wieku definicji uniwersytet powszechny jest placówką oświatową, w której młodzież i osoby dorosłe mają możliwość zdobywania lub pogłębiania wiedzy oraz zaspokajania zainteresowań w zakresie wybranych zagadnień społeczno-politycznych, gospodarczych, kulturalnych bądź też innych dziedzin nauk, np. medycyny, higieny, rolnictwa, prawa, pedagogiki, psychologii. W ramach działalności uniwersytetu mogą być prowadzone zajęcia praktyczne, np. nauka kroju i szycia, gotowania, uprawy i pielęgnacji roślin, języków obcych itp.⁸ Z kolei – według tego samego urzędu statystycznego – uniwersytet ludowy jest placówką oświatową przeznaczona przede wszystkim dla młodzieży wiejskiej. Zadaniem uniwersytetu ludowego jest przygotowanie młodzieży do aktywnego udziału w pracy społeczno-politycznej, gospodarczej, oświatowej i kulturalnej w środowisku wiejskim.⁹ Pod względem treści kształcenia obydwie formy są daleko zbliżone do modelu VHS.

W Polsce funkcjonuje obecnie 6 stacjonarnych uniwersytetów ludowych¹⁰. Są to:

Kaszubski Uniwersytet Ludowy w woj. pomorskim,
Ekologiczny Uniwersytet Ludowy w woj. mazowieckim,
Uniwersytet Ludowy w Radawnicy w woj. wielkopolskim,
Nadbużański Uniwersytet Ludowy w woj. podlaskim,
Uniwersytet Ludowy Rzemiosła Artystycznego w Woli Sękowej w woj. podkarpackim,
Zachodniopomorski Uniwersytet Ludowy w Mierzynie w woj. zachodniopomorskim.

Ponadto funkcjonuje jeszcze bliżej nie ustalona liczba uniwersytetów powszechnych. Żadna z tych form jednak nie jest przykładem zaangażowania jednostek samorządu terytorialnego z myślą o realizacji zadania publicznego w sferze użyteczności publicznej. Prowadzone obecnie uniwersytety powszechne i ludowe funkcjonują niejako poza sferą samorządową, tylko sporadycznie wchodząc z nią w kontakt, a i wówczas często zresztą nie petryfikowany wiążącymi postanowieniami. Jest to o tyle zaskakujące, że jednostki samorządu terytorialnego są często istotnymi partnerami tzw. uniwersytetów trzeciego wieku.

3.3. Kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie kształcenia ustawowego

Wskazano już w wywodach dotyczących rozwiązań w Brandenburgii, iż tamtejszy ustawodawca nałożył na samorządy zadanie stworzenia oferty podstawowej w zakresie

⁸ Zarządzenie Nr 49 Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 7 września 1990 r. w sprawie zasad metodycznych statystyki oświaty i wychowania (Dz. Urz. GUS z dnia 10 września 1990 r. nr 17, poz. 97).

⁹ Zarządzenie Nr 49 Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego z dnia 7 września 1990 r. w sprawie zasad metodycznych statystyki oświaty i wychowania (Dz. Urz. GUS z dnia 10 września 1990 r. nr 17, poz. 97).

¹⁰ Gazeta Pomorska z dnia 10.1.2017 (<http://www.pomorska.pl/strefa-agro/wiadomosci/a/rzad-zajmie-sie-uniwersytetami-ludowymi-maja-sie-rozwijac,12369550/>)

kształcenia ustawicznego. Zadanie to ma charakter obligatoryjny i stanowi zadanie użyteczności publicznej, za realizację którego samorząd odpowiada.

W Polsce kształcenie ustawiczne jest natomiast rozumiane jako kształcenie w szkołach dla dorosłych, a także uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych w formach pozaszkolnych przez osoby, które spełniły obowiązek szkolny (art. 4 pkt 30 Prawa oświatowego). Zadanie to realizują właściwe jednostki samorządu terytorialnego w zależności od stopnia szkoły (podstawowe – gminy, ponadpodstawowe – powiaty). Jest to zadanie własne gmin i powiatów w zakresie obszaru edukacji publicznej (odpowiednio art. 7 ust. 1 pkt 8 ustawy o samorządzie gminnym, art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy o samorządzie powiatowym).

Zatem stwierdzić należy, że kształcenie ustawiczne w Polsce jest zadaniem własnym samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego. Należy zatem zbadać, na ile obecna sytuacja prawna w Polsce pozwala na wdrożenie modelu polegającego na stworzeniu przez samorządy terytorialne oferty w postaci uniwersytetów powszechnych. Można także rozważyć, czy możliwe jest, aby podmiotami prowadzącymi uniwersytety były inne podmioty publiczne lub z publicznym zaangażowaniem.

3.4. Instytucje kształcenia ustawicznego na szczeblu samorządowym

Kształcenie ustawiczne może być – według powyżej przytoczonej definicji ustawowej – realizowane w formach szkolnych i pozaszkolnych. VHS generują na zlecenie samorządu terytorialnego ofertę o charakterze pozaformalnym. Poszukując analogii w prawie polskim należy się odwołać się do rozwiązań, w które zaangażowane są jednostki samorządu terytorialnego.

3.4.1. Samorządowe instytucje kultury

W pierwszej kolejności należy rozważyć, na ile do implementacji modelu VHS nadaje się instytucja kultury w rozumieniu art. 9 ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej¹¹.

Wymagałoby to w pierwszej kolejności uznania, że prowadzenie pozaformalnej edukacji ustawicznej dla dorosłych jest przykładem prowadzenia działalności kulturalnej. Wspomniana ustawa określa, że działalność kulturalna polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1ust. 1). Samo pojęcie kultury jest pojęciem nieokreślonym i szerokim. Wątpić należy jednak, że w tym obszarze mieści się edukacja osób dorosłych. Już sam system prawny, rozróżniając pomiędzy oświatą (zob. ustawa – Prawo oświatowe) i kulturą (ustawa o działalności kulturalnej), wskazuje że mamy tutaj do czynienia z dwoma różnymi obszarami aktywności intelektualnej. Szczególnie ta dychotomia dochodzi do głosu w określeniu jednostek kulturalno-oświatowych, a zatem działających na dwóch pokrewnych polach. Oczywiście granice pomiędzy pojęciem kultury i oświaty są płynne. Jako element wspólny, należący do obydwu tych obszarów można zakwalifikować tutaj tzw. edukację i oświatę

¹¹ Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tj. Dz.U. 2017 poz. 862).

kulturalną, czyli kształcenie w zakresie rozumienia zjawisk o charakterze kulturalnym.

Wydaje się więc, że prowadzenie działalności o charakterze oświatowym, a zatem jednostek kształcenia ustawicznego, nie stanowi działalności kulturalnej w rozumieniu ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej.

3.4.2. Placówki oświatowo-wychowawcze

Kolejnym modelem, jaki należy rozważyć przy implementacji idei VHS, jest placówka oświatowo-wychowawcza w rozumieniu art. 2 pkt 3) ustawy – Prawo oświatowe. Dla tego typu placówek charakterystyczne jest, że umożliwiają rozwijanie zainteresowań i uzdolnień oraz korzystanie z różnych form wypoczynku i organizacji czasu wolnego. Placówka oświatowo-wychowawcza nie posiada osobowości prawnej, jeżeli nie została utworzona jako odrębny od samorządu podmiot (np. spółka z o.o.). Działa jako jednostka budżetowa, o której mowa jest w art. 9 pkt 3 ustawy o finansach publicznych. Ten typ organizacji sektora finansów publicznych pokrywa swoje wydatki bezpośrednio z budżetu, a pobrane dochody odprowadza na rachunek dochodów budżetu jednostki samorządu terytorialnego (art. 11 ustawy o finansach publicznych).

Placówka oświatowo-wychowawcza może być prowadzona jako podmiot publiczny lub niepubliczny (również w systemie oświaty). Inaczej jednak niż w VHS do uczestniczenia w zajęciach rozwijających zainteresowania lub rozwijających uzdolnienia organizowanych w publicznej placówce oświatowo-wychowawczej przyjmuje się kandydatów zamieszkałych na obszarze danego powiatu po przeprowadzeniu postępowania rekrutacyjnego (art. 153 ustawy – Prawo oświatowe). Oferta VHS jest również co do zasady skierowana do mieszkańców obszaru, na którym działa szkoła (w Brandenburgii jest to powiat lub miasto na prawach powiatu). Brak jest jednak postępowania rekrutacyjnego – uczestnictwo jest otwarte dla wszystkich zainteresowanych i ograniczone jest wyłącznie liczbą miejsc.

3.4.3. Placówka kształcenia ustawicznego jako jednostka organizacyjna urzędu

Wskazano wcześniej, że w Brandenburgii dominuje rozwiązanie, na mocy którego VHS są jednostkami organizacyjnymi właściwego samorządu powiatowego. Także na gruncie prawa polskiego dopuszczalny jest model, w którym realizacją zadania z zakresu edukacji publicznej zajmuje się jednostka organizacyjna urzędu (np. w przypadku gminy zob. art. 7 ust. 1 pkt 8 w zw. z art. 9 ustawy o samorządzie gminnym).¹² Jednostka organizacyjna może być prawnie niewyodrębniona i stanowić wydział urzędu gminy. Jednostka zintegrowana ze strukturami administracji jednostki samorządu terytorialnego może funkcjonować jako jednostka budżetowa w rozumieniu art. 9 pkt 3 ustawy o finansach publicznych. Wówczas działa zgodnie z konsekwencjami, o których wspomniano w art. 11 ustawy o finansach publicznych, tzn. pokrywa swoje wydatki bezpośrednio z budżetu macierzystej jednostki a przychody odprowadza na do budżetu jednostki samorządu terytorialnego (art. 11 ust. 1 ustawy o finansach publicznych).

O ile placowczyzna organizacyjna nie wydaje się być problematyczna, o tyle otwarte jest,

¹² Maziarka, Analiza instytucjonalno-prawna funkcjonowania domów kultury w Polsce, 2010, s. 6

czy gmina może być aktywne w sektorze edukacji publicznej w formach nieznanych prawu oświatowemu i tworzyć placówki edukacji publicznej tam nie przewidziane. Wydaje się, że takie rozwiązanie jest dopuszczalne. Edukacji publicznej nie należy bowiem utożsamiać z oświatą.¹³ Edukacja publiczna jest pojęciem szerszym, obejmującym obok oświaty (tak jak określa ją art. 8 ust. 15 ustawy – Prawo oświatowe)¹⁴ także inne postaci edukacji (nieformalne i pozaformalne). Za taką wykładnią przemawia m.in. dokonana w 2001 r.¹⁵ zmiana, na mocy której w katalogu zadań gmin w miejsce oświaty nową kategorię „spraw edukacji publicznej”. Domniemywać należy, że skoro ustawodawca zastąpił jeden termin innym, to muszą się one różnić pod względem semantycznym..

3.5. Inne modele instytucji pozaformalnego kształcenia ustawicznego.

Przy implementacji idei VHS można także posiłkować się już funkcjonującymi modelami kształcenia ustawicznego. Do najczęściej stosowanych należą stowarzyszenia i fundacje.

3.5.1. Stowarzyszenie

Stowarzyszenie jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem o celach niezarobkowych (art. 1 ustawy – Prawo o stowarzyszeniach¹⁶). Dla niniejszego opracowania ma znaczenie przede wszystkim czynnik trwałości oraz komponent niezarobkowy. Szkoły są bowiem przedsięwzięciem długoterminowym nastawionym na coroczną realizację określonego programu. Z kolei komponent niezarobkowy potwierdza się w braku nastawienia na osiągnięcie zysku. Oczywiście szkoły typu VHS pobierają opłaty od uczestników, ale służą one pokryciu jedynie części kosztów działalności. Pozostałą część pokrywają z dotacji samorządu terytorialnego lub subwencji krajów związkowych.

Kontynuując wątek finansowania stowarzyszenia należy podkreślić niewątpliwą zaletę stowarzyszeń, jaką jest elastyczność finansowania. Do źródeł przychodów należą nie tylko składki członkowskie ale także darowizny, zapisy i spadki, środki pochodzących z ofiarności prywatnej, ze sponsoringu, zbiorów publicznych, dotacje, subwencje, udziały, kontrakty, środki z funduszy publicznych, granty, realizacje usług na rzecz podmiotów trzecich, wpływy z działalności statutowej stowarzyszenia, dochody z działalności gospodarczej oraz dochody z majątku stowarzyszenia, w tym z dochodów z kapitału (odsetki, lokaty, akcje), dochodów z

¹³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2013 r., I CSK 522/12 (LEX nr 1353060).

¹⁴ Należą do nich: zakładanie i prowadzenie publicznych przedszkoli, w tym z oddziałami integracyjnymi lub specjalnymi, przedszkoli integracyjnych i specjalnych oraz innych form wychowania przedszkolnego, o których mowa w art. 32 ust. 2 Prawo oświatowe, szkół podstawowych, w tym integracyjnych oraz z oddziałami integracyjnymi lub specjalnymi, z wyjątkiem szkół podstawowych specjalnych, szkół artystycznych oraz szkół przy zakładach karnych, szkół w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich.

¹⁵ Na mocy ustawy z dnia 11 kwietnia 2001 r. o zmianie ustaw: o samorządzie gminnym, o samorządzie powiatowym, o samorządzie województwa, o administracji rządowej w województwie oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2001 r Nr 45, poz. 497 z późn. zm.).

¹⁶ Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach (t.j. Dz.U. 2017 poz. 210).

nieruchomości i ruchomości będących własnością lub w użytkowaniu stowarzyszenia. Stowarzyszenie może także korzystać z niektórych przywilejów podatkowych (art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych¹⁷). Kolejne przywileje podatkowe stowarzyszenie może zdobyć po uzyskaniu statusu organizacji pożytku publicznego (OPP)¹⁸.

Z kolei największą przeszkodą dla zastosowania niniejszego rozwiązania dla przeszczepienia modelu VHS na grunt polskie jest ograniczone członkostwo samorządów w stowarzyszeniu. Zgodnie z art. 10 ust. 3 ustawy – Prawo o stowarzyszeniach osoby prawne mogą mieć wyłącznie status członka wspierającego. W związku z tym gminy nie mogą być założycielami stowarzyszenia z mieszanym członkostwem. Mogą co najwyżej przystąpić do już istniejącego stowarzyszenia jako członek wspierający.¹⁹ Ograniczony status członka wspierającego przejawia się w pozbawieniu go praw korporacyjnych, tzn. czynnego i biernego prawa wyborczego w stowarzyszeniu. Zatem gmina może tylko przystąpić do już istniejącego stowarzyszenia, którego celem jest organizacja i realizacja pozaformalnego kształcenia ustawowego wg modelu VHS, i tylko na zasadach ograniczonego członkostwa.

Powyższe nie ma wpływu na opcję, w której stowarzyszenie (z udziałem samorządu lub nie) prowadzące instytucję kształcenia pozaformalnego uzyskuje od jednostki samorządu terytorialnego zlecenie na organizację i realizację oferty z zakresu edukacji pozaformalnej.

3.5.2. Fundacja

Jednostka samorządu terytorialnego może stać się fundatorem podmiotu prowadzącego instytucję kształcenia ustawicznego. Zdolność do utworzenia fundacji posiada w Polsce każda jednostka organizacyjna wyposażona w przymiot osobowości prawnej, a więc również jednostki samorządu terytorialnego.²⁰ Zaletą tej formy jest więc możliwość bezpośredniego zaangażowania samorządu terytorialnego w powstanie placówki odpowiadającej modelowi VHS.

Aktem erekcyjnym fundacji jest oświadczenie woli fundatora o ustanowieniu fundacji (art. 3 ust. 1 ustawy o fundacjach²¹). W akcie fundator ustala statut fundacji, określający jej nazwę, siedzibę i majątek, cele, zasady, formy i zakres działalności fundacji, skład i organizację zarządu, sposób powoływania oraz obowiązki i uprawnienia tego organu i jego członków. Statut może zawierać również inne postanowienia, w szczególności dotyczące prowadzenia przez fundację działalności gospodarczej, dopuszczalności i warunków jej połączenia z inną fundacją, zmiany celu lub statutu, a także przewidywać tworzenie obok zarządu innych organów fundacji (art. 5 ust. 1 ustawy o fundacjach). W ten sposób można zarówno powołać placówkę w formie fundacji jak i ustanowić fundację podmiotem

¹⁷ Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (t.j. Dz.U. 2016 poz. 1888 z późn. zm.).

¹⁸ Szczegóły reguluje ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz.U. 2016 poz. 1817 z późn. zm.).

¹⁹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2012 r., I CSK 76/12 (Lex nr 1224671). Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 15 lipca 2016 r., II SA/Po 317/16.

²⁰ Cioch H., Kidyba A., Ustawa o fundacjach. Komentarz, LEX, 2007, art. 2 pkt 2.

²¹ Ustawa z dnia 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (t.j. Dz.U. 2016 poz. 40 z późn. zm.).

prowadzącym placówkę kształcenia ustawicznego jako jedną z aktywności fundacji. Ta druga opcja (utworzenie instytucji kształcenia ustawicznego w ramach już istniejącej fundacji) wymaga odpowiedniego umocowania w statucie fundacji oraz uchwały właściwego organu fundacji.

Podobnie jak stowarzyszenie, fundacje mają szerokie możliwości pozyskania funduszy na własną działalność. Fundacja finansuje swoje działania ze składników majątkowych, którymi mogą być m.in. pieniądze, papiery wartościowe, a także oddane fundacji na własność rzeczy ruchome i nieruchomości (art. 3 ust. 3 ustawy o fundacjach).

Dochody fundacji są zwolnione w części przeznaczonej na realizację celów statutowych z podatku dochodowego (art. 17 ust. 1 pkt 4 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych). Ponieważ zwolnienia są przewidziane m.in. dla fundacji, których celem statutowym jest działalność naukowa, naukowo-techniczna lub oświatowa, szczególnie, omawiana forma prawna jest szczególnie atrakcyjna dla podmiotów planujących działalność w obszarze kształcenia ustawicznego. Zwolnienie z podatku obejmuje jednak tylko te środki, które rzeczywiście zostają przeznaczone na cele statutowe. Fundacje są również zwolnione z podatków od spadków i darowizn (art. 16 ustawy o fundacjach). Ponadto fundacje mogą uzyskać szereg innych przywilejów, także dotyczących preferencyjnego nabywania nieruchomości, jeżeli otrzymają status organizacji pożytku publicznego (OPP).

3.5.3. Szkoły wyższe jako organy prowadzące instytucje kształcenia ustawicznego

Szczególnym przypadkiem, charakterystycznym dla polskiego krajobrazu kształcenia ustawicznego, jest zaangażowanie szkół wyższych w prowadzenie instytucji kształcenia pozaformalnego, zwłaszcza tzw. uniwersytetów trzeciego wieku. W takich konstelacjach instytucje kształcenia ustawicznego działają jako jednostki organizacyjne Uniwersytetu, powoływane na mocy odpowiednich postanowień statutu szkoły wyższej (np. § 55 Statutu UWr). Mają one wówczas także status uczelnianej jednostki rozliczeniowej, dla której wydziela się środki finansowe z budżetu Uniwersytetu. Uczelniana jednostka rozliczeniowa może jednak nie tylko posiadać środki pochodzące z dotacji budżetowej ustalonej przez Rektora ale także pochodzące z wpływów pozabudżetowych pomniejszonych o odpisy ogólnouczelniane, wpływów na finansowanie działalności naukowej, pomniejszonych o narzuty kosztów pośrednich, dotacji celowych oraz innych przychodów, którymi mogą być także opłaty od słuchaczy w wysokości określonej stosowną uchwałą. Nie jest również wykluczone finansowe uczestnictwo właściwych jednostek samorządu lokalnego w ramach umów na realizację określonych zadań publicznych lub na wykonanie określonego zadania edukacyjnego. Dodatkowo jednostka uczelniana może być finansowana z grantów zewnętrznych na podstawie odrębnych umów.

Zaletą takiego rozwiązania jest to, że za instytucją kształcenia ustawicznego stoi wieloletnie doświadczenie w zakresie działalności edukacyjnej. Ponadto cały aparat uczelniany oraz pracownicy szkoły wyższej mogą wesprzeć instytucję edukacji ustawicznej. W takim modelu placówka kształcenia funkcjonuje jednak całkowicie poza strukturą samorządu terytorialnego, co stoi w sprzeczności z założeniem VHS jako instytucji

użyteczności publicznej samorządu terytorialnego.

3.6. Wnioski tymczasowe

W prawie polskim kształcenie ustawiczne zajmuje inną pozycję niż w Niemczech. W znacznej mierze jest stanowi obszar oświaty w znaczeniu kształcenia formalnego. Niemniej jednak szeroka wykładnia edukacji publicznej, stanowiącej zadanie własne gminy, może uzasadniać działalność samorządu terytorialnego na obszarze pozaformalnego kształcenia ustawicznego. Jednocześnie autonomia samorządu terytorialnego obejmuje także wybór formy realizacji tego zadania. Do modeli najbardziej zbliżonych do rozwiązań niemieckich należy opcja powołania jednostki organizacyjnej w strukturach urzędu gminy odpowiedzialnych za organizację placówki nieformalnego kształcenia ustawicznego. Ponadto w rachubę wchodzi także zlecenie zadania kształcenia ustawicznego stowarzyszeniu, fundacji lub szkole wyższej, przy uwzględnieniu oczywiście ograniczeń systemowych związanych ze statusem samorządu w stowarzyszeniach.

4. Kształcenie ustawiczne na płaszczyźnie prawa europejskiego

Należy jeszcze przeanalizować, na ile wsparciem w procesie implementacji modelu VHS do Polski mogą być instytucje prawa Unii Europejskiej. W tym celu zbadane zostaną kompetencje UE na polu kształcenia ustawicznego (4.1.) oraz zakres środków, jakie Unia może podejmować na tym obszarze, w szczególności w zakresie współpracy między państwami członkowskimi (4.2.).

4.1. Kompetencje UE w zakresie kształcenia ustawicznego

Generalnie UE nie posiada kompetencji w zakresie kształcenia ustawicznego. Z przepisów Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej²² (dalej TFUE), porządkujących rozdział kompetencji pomiędzy Unią a jej państwami członkowskimi wynika, że na obszarze edukacji i kształcenia zawodowego UE może jedynie prowadzić działania mające na celu wspieranie, koordynowanie lub uzupełnianie działań państw członkowskich (Art. 6 lit. e) TFUE). Cytowany przepis wskazuje ogólnie zatem, że Unia nie będzie mogła ani dokonywać harmonizacji ani tym bardziej nie będzie mogła ujednolicać przepisów dotyczących wymienionych obszarów. Postanowienie to zostało doprecyzowane w Art. 166 TFUE. Zadania UE zostały ograniczone tam wyłącznie do stymulowania rozwoju edukacji o wysokiej jakości zaś wyłącznym narzędziem jest „zachęcanie do współpracy między państwami członkowskimi” oraz, wspieranie i uzupełnianie działalności państw członkowskich (Art. 166 ust. 1 TFUE).

Ponadto kompetencje Unii ograniczone są pod względem skutków podejmowanych działań. Środki realizowane przez UE w celu osiągnięcia celów wskazanych w Art. 166 TFUE nie mogą polegać na jakiegokolwiek harmonizacji przepisów ustawowych i wykonawczych państw członkowskich (Art. 166 ust. 4 TFUE).

²² Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE Nr C 326 z dnia 26.10.2012, s. 47–390).

4.2. Środki podejmowane przez UE w celu wspierania współpracy państw członkowskich

Do najważniejszych środków podjętych przez UE na podstawie wspomnianych powyżej regulacji należy bez wątpienia rozporządzenie UE dotyczące programu Erasmus+²³. Program ten obejmuje również „uczenie się przez całe życie”, obejmujące m.in. uczenie się dorosłych (art. 1 ust. 3 lit. a) rozporządzenia o Erasmus+). Stąd rozporządzenie nie jest ambiwalentne dla współpracy w zakresie kształcenia ustawicznego rozumianego jako „całość kształcenia ogólnego, kształcenia i szkolenia zawodowego oraz uczenia się pozaformalnego i nieformalnego podejmowanego na wszystkich etapach życia, których wynikiem jest rozwój wiedzy, umiejętności, kompetencji lub uczestnictwa w społeczeństwie w perspektywie osobistej, obywatelskiej, kulturowej, społecznej lub zawodowej” (art. 2 pkt 1 rozporządzenia o Erasmus+). Definicja ta nie wyklucza korzystania z usług doradztwa i poradnictwa.

Zastosowanie wspomnianego rozporządzenia w celu wyznaczonym projektem, w ramach którego powstaje niniejsza analiza, jest ograniczone. Rozporządzenie o Erasmus+ odnosi się wprawdzie do inicjatyw z zakresu uczenia się dorosłych, o ile generują europejską wartość dodaną (art. 3 rozporządzenia o Erasmus+). Zatem należałoby więc zweryfikować, na ile implementacja idei znanych w jednym z krajów członkowskich w innym państwie członkowskim mieści się w zakresie „umiędzynarodowienia instytucji edukacyjnych i szkoleniowych, w szczególności dzięki zacieśnionej współpracy transnarodowej między organizatorami kształcenia i szkolenia a innymi zainteresowanymi stronami” (art. 5 ust. 1 lit. b) rozporządzenia o Erasmus+). Jako że akcje podejmowane na obszarze kształcenia i szkolenia obejmują także współpracę na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk oraz wsparcie w reformowaniu polityk (art. 6 ust. 1 lit. b) i c) rozporządzenia o Erasmus+), wydaje się, że nie jest wykluczone pozyskanie wsparcia z programu Erasmus+ na partnerstwa strategiczne między organizacjami lub instytucjami zajmującymi się kształceniem i szkoleniem, mające na celu opracowywanie i wdrażanie wspólnych inicjatyw oraz promowanie wzajemnego uczenia się i wymiany doświadczeń (art. 8 ust. 1 lit. a) rozporządzenia o Erasmus+). Z drugiej strony trzeba mieć na uwadze, że rozporządzenie co najwyżej wspiera pewne działania, które jednak muszą się odbywać na płaszczyźnie państw członkowskich. Wsparcie zaś polega głównie na zabezpieczeniu finansowym realizowanych akcji i działań (zob. art. 18 rozporządzenia o Erasmus+). W sytuacji, gdy poszukiwane są wspólne ramy prawne dla funkcjonowania określonych instytucji kształcenia przez całe życie rozporządzenie nie będzie mogło być więc zastosowane.

4.3. Wnioski tymczasowe

Zatem w prawie Unii Europejskiej brak jest narzędzi, które mogłyby bezpośrednio pomóc w implementacji modelu VHS na grunt prawa polskiego. Nie jest jednak wykluczone sięgnięcie do instrumentów finansowych służących wspieraniu współpracy między Polską i jej

²³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1288/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające „Erasmus+” - unijny program na rzecz kształcenia, szkolenia, młodzieży i sportu oraz uchylające decyzje nr 1719/2006/WE, 1720/2006/WE i 1298/2008/WE (Dz.Urz. L 347 z 20.12.2013, str. 50-73).

zachodnim sąsiadem w zakresie kształcenia ustawicznego. Szczególnie należy mieć na uwadze opcję umiędzynarodowienia instytucji edukacyjnych przewidzianą w rozporządzeniu o programie Erasmus+.

5. Wnioski końcowe

Volkshochschulen są specyficzną instytucją pozaformalnego kształcenia ustawicznego w Republice Federalnej Niemiec. Przy ich pomocy samorządy terytorialne realizują zadanie użyteczności publicznej polegające na zapewnieniu ludności miejscowej oferty podstawowej w zakresie kształcenia ustawicznego. Przyznanie kompetencji w tym obszarze krajom związkowym powoduje, iż w każdym z nich funkcjonuje inna struktura organizacyjna VHS a co za tym idzie, także modele finansowania. W Brandenburgii VHS stanowią z reguły część administracji powiatowej, która jest odpowiedzialna za realizację obowiązku zapewnienia oferty minimalnej.

Transplantacja wspomnianego modelu w skali 1:1 nie wydaje się obecnie możliwa z przyczyn systemowych (zasada federalizmu w Niemczech, trwałe miejsce VHS w systemie kształcenia ustawicznego).

Niemniej jednak istnieje kilka regulacji, dzięki którym możliwe byłoby urzeczywistnienie idei stojącej za VHS. Aby wygenerować odpowiedzialność samorządów za kształcenie ustawiczne należy w pierwszej kolejności dopuścić – zgodnie z duchem autonomii samorządu terytorialnego – szeroką wykładnię pojęcia „edukacji publicznej”, która stanowi jedno z obowiązkowych zadań samorządu gminnego i powiatowego. Konieczne byłoby także przejęcie przez samorządy odpowiedzialności za pozaformalne kształcenie ustawiczne. Biorąc pod uwagę aktywność samorządu terytorialnego w tzw. uniwersytetach trzeciego wieku pierwszy krok w tym kierunku został już chyba uczyniony a bariery psychologiczne – przełamane. Jeżeli przyjąć powyższe właściwym rozwiązaniem byłoby stworzenie struktur organizacyjnych w ramach właściwej administracji samorządowej.

Ponadto obiecująca mogłaby być także współpraca samorządów ze stowarzyszeniami lub fundacjami, które działają na obszarze kształcenia ustawicznego lub fundacjami. Wsparcie instytucjonalne dla samorządów mogą także oferować szkoły wyższe, przy czym tutaj istnieje ryzyko formalizacji kształcenia, co nie zupełnie odpowiada idei VHS. Natomiast instytucje kultury (w rozumieniu polskiej ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej) nie byłyby tutaj adekwatnym narzędziem, albowiem pojęcie edukacji publicznej nie mieści się w sferze działalności kulturalnej.

* * *

dr Marcin Krzymuski, LL.M. (radca prawny w OIRP Zielona Góra i europäischer Rechtsanwalt w kancelarii Hempel | Krzymuski | Partner w Lipsku), współpracownik Polsko-Niemieckiego Instytutu Badawczego w Collegium Polonicum w Słubicach.

Bibliografia/Literatura

Cioch Henryk, Kidyba Andrzej: *Ustawa o fundacjach. Komentarz*, LEX 2007.

Maziarka, Monika: *Analiza instytucjonalno-prawna funkcjonowania domów kultury w Polsce*, Narodowe Centrum Kultury 2010.

Möller, Svenja: *Marketing in der Erwachsenenbildung*, Bertelsmann 2011.

Pilich, Mateusz: *Ustawa o systemie oświaty. Komentarz*, Wolters Kluwer 2015

Sächsischer Volkshochschulverband, 2014.

„Uniwersytet dla ludu – niemiecka koncepcja kształcenia ustawicznego w Polsce”

Procedura tworzenia uniwersytetu powszechnego jako odpowiednika niemieckiej Volkshochschule

stan prawny na dzień 31.07.2018

A. Uwagi ogólne i zastrzeżenia

Podstawy prawne utworzenia uniwersytetu powszechnego (UP) w Polsce zostały przedstawione w osobnym dokumencie.¹ W niniejszym przewodniku zaprezentowano poszczególne kroki, jakie należy podjąć, aby utworzyć uniwersytet powszechny w Polsce.

Niniejsza analiza odnosi się do sytuacji, gdy podmiotem prowadzącym uniwersytet jest samorząd terytorialny (gmina) a uniwersytet powszechny jest elementem struktury gminnego ośrodka kultury. Inne scenariusze (uniwersytet powszechny jako instytucja, której organem prowadzącym jest np. stowarzyszenie lub fundacja) są również możliwe. W tym zakresie odsyłam do rozważań zamieszczonych w analizie prawnej.

Poniżej wyszczególniono trzy zasadnicze etapy, jakie należy przejść na drodze do utworzenia efektywnie działającego uniwersytetu powszechnego.

B. Etap wstępny – analiza potrzeb i przygotowanie koncepcji organizacyjno-finansowej

Pierwszy etap obejmuje sporządzenie analizy sytuacji oraz – w razie pozytywnej decyzji o utworzeniu uniwersytetu powszechnego – przygotowanie dokumentacji i zabezpieczenie finansowania operacyjnego dla uczelni.

1. Analiza sytuacji demograficznej i politycznej

Podjęcie decyzji o utworzeniu uniwersytetu powszechnego powinno poprzedzać przeprowadzenie dokładnej analizy potrzeb. Tutaj szczególnie ważne jest zbadanie struktury demograficznej, poziomu wykształcenia i zainteresowań lokalnej społeczności. W ten sposób można stwierdzić nie tylko, czy uniwersytet będzie miał odpowiednią ilość słuchaczy ale także czy uzyskana zostanie społeczna akceptacja dla projektu.

2. Ustalenie podstawowych kwestii dotyczących uniwersytetu

W razie pozytywnego wyniku należy ustalić cele i zadania uniwersytetu oraz – przynajmniej

¹ Zob. „Uniwersytet dla ludu – niemiecka koncepcja kształcenia ustawicznego w Polsce. Analiza prawna” (plik: VHS_w_PL_Analiza_prawna_v3_finalVHS_w_PL_Analiza_prawna_v3_final.pdf).

wstępnie – jego strukturę i zasady finansowania. Ważne jest również podjęcie decyzji co do organu prowadzącego oraz – jeżeli ma nim być jednostka samorządu terytorialnego lub należąca do niej instytucja (np. instytucja kultury) – również jego umiejscowienie w strukturach gminy. W razie organizacji uniwersytetu poza jednostką samorządu terytorialnego (np. stowarzyszenie lub fundacja jako podmiot prowadzący), należy podjąć rozmowy z osobami odpowiedzialnymi za realizację projektu w ramach zewnętrznej instytucji.

Szczegóły dotyczące formy prawnej organizacji uniwersytetu zostały przedstawione w analizie prawnej.

3. Przygotowanie finansowania

Kolejnym ważnym etapem jest zabezpieczenie finansowania. W szczególności należy podjąć decyzję, czy i w jakiej wysokości jednostka samorządu terytorialnego będzie partycypowała w kosztach utrzymania uniwersytetu.

Ponadto należy ustalić, jakie koszty (zadania) będą bezwzględnie finansowane przez samorząd (organ prowadzący).

Jeżeli finansowanie uniwersytetu będzie się w opierało również na źródłach zewnętrznych, należy wskazać zasady pozyskiwania wkładu własnego oraz podjąć decyzję, które zadania mogą być finansowane ze źródeł zewnętrznych. Do pozabudżetowych źródeł należy zaliczyć przede wszystkim opłaty od uczestników. Stosownie do tego należy zaplanować wysokość opłat za uczestnictwo w kursach, biorąc pod uwagę zamożność społeczeństwa i wysokość kosztów kursu. Należy wziąć pod uwagę również intensywność kosztów w zależności od kursu: kursy nie wymagające sprzętu i dodatkowego wyposażenia są z reguły mniej kosztowne niż kursy, gdzie konieczne są wcześniejsze inwestycje w sprzęt (komputery, narzędzia, wyposażenie kuchenne itp.).

Uniwersytet powszechny może być również beneficjentem funduszy unijnych (EFS, EFRR, Interreg etc.) i regionalnych (RPO). Jeżeli UP miałby się ubiegać o dofinansowanie z tych źródeł, to znaczenie będzie miała forma prawna uniwersytetu. Podejmując zatem decyzję o tym, kto będzie organem prowadzącym uczelnię, trzeba wziąć pod uwagę zdolności organu do ubiegania się o dofinansowanie. Problemem może być więc prawnoprawna forma organu (np. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością). W przypadku ubiegania się o dofinansowanie z programów współpracy terytorialnej trzeba pamiętać również o pozyskaniu partnera zagranicznego.

4. Stworzenie statutu lub regulaminu

Po wyjaśnieniu powyższych wątpliwości kolejnym etapem powinno być przygotowanie projektu statutu i/lub regulaminu uniwersytetu. Statut będzie tworzony w sytuacji, gdy uczelnia będzie niezależnym podmiotem prawnym. W konstelacji takiej jak przyjęta tutaj, gdy uczelnia jest jednostką organizacyjną ośrodka kultury, właściwym będzie regulamin.

W projekcie dokumentu należy określić cele, zadania i strukturę organizacyjną uczelni. Na

strukturę będzie miało wpływ, czy uniwersytet jest podmiotem niezależnym od jednostki samorządu terytorialnego oraz forma organu prowadzącego (względnie jego brak – gdy np. uczelnia nie działa jako jednostka organizacyjna podmiotu prowadzącego). W przyjętym tutaj modelu uczelnia stanowi jednostkę organizacyjną ośrodka kultury. Jest więc wcielona do struktur instytucji kultury, która może stanowić osobną od gminy osobę prawną. Kierownikiem uczelni powinna być więc osoba kierująca ośrodkiem kultury. Ponadto powinna być stworzona rada programowa, odpowiedzialna za koncepcję dydaktyczną i merytoryczną, oraz reprezentacja słuchaczy.

Na kształt organizacyjny wpływ będą mieć bez wątpienia finanse. Są ważne, aby wskazać, ile osób i na jakich stanowiskach zostanie zatrudnione na podstawie trwałego stosunku (umowy o pracę), a ile osób – przede wszystkim wykładowców – będzie współpracować na zasadzie umowy o świadczenie usług (tzw. „zlecenie”).

C. Utworzenie uniwersytetu

Utworzenie uniwersytetu następuje na mocy uchwały odpowiedniego organu jednostki samorządu terytorialnego.

Wzór uchwały rady gminy stanowi osobny dokument dołączony do dokumentacji projektu „Uniwersytet dla ludu – niemiecka koncepcja kształcenia ustawicznego w Polsce”.²

Załącznikiem do uchwały może być regulamin UP. Można także pozostawić jego ustanowienie kierownikowi instytucji kultury, przy której ma działać uczelnia.

D. Podjęcie działalności przez uniwersytet

Podjęcie działalności wymaga przede wszystkim ukonstytuowania się władz uniwersytetu. Następnie osoby uprawnione do jego reprezentacji powinny podjąć czynności faktyczne i prawne w celu umożliwienia realizacji zadań statutowych przez uczelnię.

Niezbędne jest zatem: pozyskanie lokalu, zatrudnienie personelu, wyposażenie sal dydaktycznych i biur, otwarcie konta bankowego.

Następnie władze uczelni powinny przygotować plan zajęć na najbliższy czas, np. semestr i jego wypromowanie wśród miejscowej ludności.

* * *

dr Marcin Krzymuski, LL.M. (radca prawny w OIRP Zielona Góra i europäischer Rechtsanwalt w kancelarii Hempel | Krzymuski | Partner Lipsk i Frankfurt nad Odrą), współpracownik Polsko-Niemieckiego Instytutu Badawczego w Collegium Polonicum w Słubicach.

² Zob. plik: 20180728_Wzor uchwały Rady Gminy powołanie Uniwersytetu Powszechnego v2 final.pdf

„Uniwersytet dla ludu – niemiecka koncepcja kształcenia ustawicznego w Polsce”

Wzór projektu uchwały rady gminy o powołaniu uniwersytetu powszechnego

(stan prawny na dzień 31.07.2018)

**Uchwała Nr /.... /..... Rady Gminy w
z dnia**

w sprawie utworzenia Uniwersytetu Powszechnego z siedzibą w

Na podstawie art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 pkt 8) w związku z art. 18 ust. 2 pkt. 15) ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. w Dz.U. z 2018 r. poz. 994 z późn. zm.) uchwala się, co następuje:

§ 1

Tworzy się Uniwersytet Powszechny z siedzibą w ... w strukturze Gminnego Ośrodka Kultury
....

§ 2

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy.

§ 3

Uchwała podlega ogłoszeniu na tablicach ogłoszeń i wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy
(...)

Uzasadnienie do projektu uchwały w sprawie utworzenia Uniwersytetu Powszechnego z siedzibą w

1. Powód utworzenia Uniwersytetu Powszechnego

Każda jednostka indywidualnie uzasadnia powód, dla którego decyduje się na utworzenie Uniwersytetu.

2. Cele i zadania Uniwersytetu Powszechnego

Cele i zadania Uniwersytetu Powszechnego określi regulamin Uniwersytetu Powszechnego, który może być nadany przez kierownika jednostki, w ramach której został utworzony Uniwersytet, czyli np. przez kierownika Gminnego Ośrodka Kultury.

Podstawą prawną jest wówczas – obok uchwały Rady – ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej ([t.j. Dz.U. 2017 poz. 862 z późn. zm.](#))

3. Struktura i finansowanie

Uniwersytetu Powszechnego określi również regulamin Uniwersytetu Powszechnego, który zostanie ustanowiony przez kierownika jednostki, w ramach której został utworzony Uniwersytet, czyli np. przez kierownika Gminnego Ośrodka Kultury.

Regulamin powinien również określać prawa i obowiązki studentów.

Możliwe, zamiast regulaminu, ustanowienie przez Radę statutu Uniwersytetu Powszechnego.

* * *

Autor: dr Marcin Krzymuski, LL.M. (radca prawny w OIRP Zielona Góra i europäischer Rechtsanwalt w kancelarii Hempel | Krzymuski | Partner Lipsk i Frankfurt nad Odrą), współpracownik Polsko-Niemieckiego Instytutu Badawczego w Collegium Polonicum w Słubicach.

„Uniwersytet dla ludu – niemiecka koncepcja kształcenia ustawicznego w Polsce”

Warunki uznania polskiej instytucji jako instytucji kształcenia ustawicznego w Brandenburgii

>> PROJEKT z 5 sierpnia 2018<<

Projekt realizowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego

Partnerzy:

- Volkshochschule Frankfurt (Oder),
- F.H-U. „Jar-Mar” Centrum Kształcenia „Wiedza dla wszystkich” Rębiasz Jarosław w Myśliborzu,
- Macte! Sp. z o.o. w Zielonej Górze,
- Fundacja „Dobro Kultury” w Słubicach oraz
- Karolina Knochenmuß (Współpraca polsko-niemiecka / Deutsch-polnische Zusammenarbeit | Edukacja, kultura, społeczeństwo / Bildung, Kultur, Gesellschaft)

Pytania

- 1) Czy uniwersytet ludowy z siedzibą w Polsce może ubiegać się w Brandenburgii o akredytację jako instytucja kształcenia ustawicznego (niem. *Weiterbildungseinrichtung*) w rozumieniu ustawy o kształceniu ustawicznym (niem. *Weiterbildungsgesetz*)?
- 2) Czy filia polskiego uniwersytetu ludowego może uzyskać akredytację na prowadzenie kursów uznawanych za ofertę podstawową w rozumieniu ustawy o kształceniu ustawicznym?
- 3) Czy z uzyskaniem akredytacji jednoznaczne jest uzyskanie dofinansowania na zasadach przewidzianych dla innych instytucji działających w Brandenburgii?
- 4) Pod jakimi warunkami filia może oferować kursy uzasadniające udzielenie urlopu na cele dalszego kształcenia w rozumieniu ustawy o kształceniu ustawicznym?

1. Odpowiedź na pytanie 1.

Warunki akredytacji jako instytucji kształcenia ustawicznego przewidziane zostały w ustawie o kształceniu ustawicznym (Brandenburgisches Weiterbildungsgesetz – BbgWBG¹).

Akredytacja służy zapewnieniu odpowiedniej ochrony uczestnikom kursów oraz minimalnych jakościowych standardów kształcenia ustawicznego (§ 1 VV-Anerkennung

¹ Gesetz zur Regelung und Förderung der Weiterbildung im Land Brandenburg z dnia 15 grudnia 1993 (GVBl.I/93, s. 498), ostatnio zmieniona przez Art. 10 ustawy z dnia 25 stycznia 2016 (GVBl.I/16, [Nr 5]).

BbgWBG²).

Akredytacji podlega wyłącznie sama instytucja a nie podmiot prowadzący.

1.1. Podmiot prowadzący

Warunki dotyczące podmiotu prowadzącego (niem. *Träger*) instytucję kształcenia ustawicznego określa § 3 BbgWBG. Zgodnie z nim podmiotem prowadzącym może być osoba prawna prawa publicznego lub osoba prawna prawa prywatnego.

Wynika stąd, że nie jest dopuszczalne, aby podmiotem prowadzącym była osoba fizyczna.

Osobami prawnymi prawa publicznego (niem. *juristische Person des öffentlichen Rechts*) są przede wszystkim jednostki samorządu terytorialnego. Dlatego też w Brandenburgii dominuje model, gdzie organem prowadzącym instytucję kształcenia ustawicznego (z reguły VHS) jest samorząd, zwłaszcza powiatowy, na który ustawa nakłada szczególne obowiązki związane z zapewnieniem podstawowej oferty w zakresie kształcenia ustawicznego. Instytucje kształcenia ustawicznego prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego są z mocy prawa zwolnione z obowiązku uzyskania akredytacji (1 (3) VV-Anerkennung BbgWBG).

Natomiast organem prowadzącym mogą być wg ustawy również osoby prawne prawa prywatnego. Najczęściej spotykanymi tutaj formami są stowarzyszenia (niem. *Verein*), fundacje (niem. *Stiftung*), spółka użyteczności publicznej z ograniczoną odpowiedzialnością (niem. *gemeinnützige Gesellschaft mit beschränkter Haftung*, skrót: *gGmbH*).³

Ustawa nie daje odpowiedzi na to, czy siedzibą podmiotu prowadzącego musi być Brandenburgia. Stąd należy wychodzić z założenia, że siedziba podmiotu prowadzącego może znajdować się poza obszarem Brandenburgii.

Natomiast istotne jest, aby podmiot prowadzący za pośrednictwem instytucji kształcenia ustawicznego w Brandenburgii samodzielnie organizował, publicznie oferował i realizował kursy z zakresu kształcenia ustawicznego. Nie jest natomiast wymagane, aby podmiot prowadzący działał wyłącznie na obszarze kształcenia ustawicznego. Może więc również prowadzić inną działalność. Jeżeli jednak prowadzona przez niego instytucja kształcenia ustawicznego zamierza starać się o akredytację, musi wykazać, że jest niezależna od pozostałych instytucji i obszarów działania podmiotu prowadzącego pod względem gospodarczym, organizacyjnym oraz z uwagi na prowadzoną działalność (2 (3) VV-Anerkennung BbgWBG).

² Verwaltungsvorschriften über die Anerkennung von Einrichtungen und Landesorganisationen nach dem Gesetz zur Regelung und Förderung der Weiterbildung im Land Brandenburg z dnia 7 listopada 2012 (ABl. MBS/12, [Nr 10], s. 466), ostatnia zmiana z 4 listopada 2017 (ABl. MBS/17, [Nr 32], s. 392).

³ Ta ostatnia forma występuje m.in. w Szleswiku-Holsztynie → VHS Oldenburg (<http://vhs-ostholstein-nord.de>).

1.2. Przesłanki udzielenia akredytacji

Przesłanki, od których zależy udzielenie akredytacji w Brandenburgii, zostały zebrane w § 7 BbgWBG. Akredytację mogą zatem uzyskać instytucje, które:

1. nie działają w celu wypracowania zysku jak również nie oferują wyłącznie kursów kształcenia ustawicznego na potrzeby danej organizacji lub zakładu pracy;
2. prowadzą kursy otwarte dla każdej osoby bez względu na jej status społeczny lub zawodowy, narodowość, płeć i religię. Zaświadczenia o ukończeniu wcześniejszych etapów szkolenia jako warunek przyjęcia na dany kurs mogą być wymagane wyłącznie przy kursach związanych z ukończeniem szkół lub kształceniem zawodowym;
3. zapewniają i wspierają wolność poglądów, działają w sposób zaplanowany i ciągły a ponadto można oczekiwać od nich, biorąc od uwagę zakres kształcenia, planowanie programu i kursów jak również wyposażenie pod względem pomieszczeń i techniki, że należycie zrealizują zadania związane z kształceniem ustawicznym;
4. zapewniają współpracę nauczycieli i innych zatrudnionych z uczniami;
5. mają swoją siedzibę i obszar działania w Brandenburgii oraz ich środki kształcenia służą przeważającym stopniu osobom z Brandenburgii,
6. na żądanie ministerstwa właściwego do spraw kształcenia oraz krajowego trybunału obrachunkowego przedstawiają swoje programy działalności, wyniki pracy, zasoby osobowe, liczby uczestników i zasady finansowania;
7. zobowiążą się do współpracy w regionalnej radzie kształcenia ustawicznego, o której mowa jest w § 10;
8. umożliwiają nauczycielom, współpracownikom i współpracownikom regularne podnoszenie kwalifikacji;
9. są co do zasady kierowane przez osoby posiadające pod względem wykształcenia i doświadczenia zawodowego odpowiednie kwalifikacje;
10. pod względem celów działania i treści kursów działają w zgodzie z Konstytucją Federalną oraz Konstytucją Brandenburgii.

Spełnienie tych wymagań następuje przez przedstawienie odpowiednich dokumentów, którymi są z reguły:

- a. dane dotyczące osób kierujących instytucją i dowody ich kwalifikacji zawodowych,
- b. statut i protokół założycielski lub umowa spółki,
- c. wyciąg z rejestru urzędowego,
- d. zaświadczenie o prowadzeniu działalności użyteczności publicznej,
- e. plan budżetowy i gospodarczy,
- f. rachunek zysków i strat z roku poprzedniego,
- g. plan stanowisk,
- h. program roczny,
- i. dowód długoterminowego dysponowania odpowiednimi pomieszczeniami,

- j. informacje dotyczące wyposażenia technicznego i lokalowego,
- k. przedstawienie zasad zarządzania jakością (2 (4) VVAnerkennung-BbgWBG).

Każda instytucja starająca się o akredytację musi również wykazać, że w ciągu roku przed złożeniem wniosku o akredytację zrealizowała co najmniej 150 godzin lekcyjnych w rozumieniu ustawy o kształceniu ustawicznym. Nie uwzględnia się w tej liczbie kursów kształcenia zawodowego (czyli np. kursów służących nabyciu specjalnych kwalifikacji zawodowych, kursów związanych z przekwalifikowaniem, działań służących wyłącznie celom danego zakładu lub organizacji). Kształcenie ustawiczne w znaczeniu kształcenia zawodowego ogranicza się w tym wypadku do nabywania interdyscyplinarnych kompetencji zawodowych i umiejętności kluczowych (2 (2) VVAnerkennung-BbgWBG).

Jeżeli instytucja kształcenia ustawicznego starająca się o akredytację posiada filie, wówczas akredytacja może objąć również filie, o ile spełniają one powyższe kryteria, za wyjątkiem warunku przeprowadzenia liczby minimalnych godzin.

Każda istotna zmiana okoliczności, od których uzależniona jest akredytacja, podlega natychmiastowemu zgłoszeniu właściwemu ministerstwu (1 (6) VVAnerkennung-BbgWBG).

1.3. Postępowanie w celu uzyskania akredytacji

Akredytacji udziela się na wniosek zainteresowanej instytucji (§ 9 BbgWBG w zw. z odpowiednimi przepisami VVAnerkennung-BbgWBG). Wniosek składa się na urzędowym formularzu (1 (2) VVAnerkennung-BbgWBG) do ministerstwa oświaty, młodzieży i sportu Brandenburgii (Ministerium für Bildung, Jugend und Sport des Landes Brandenburg). Urzędowe formularze można otrzymać w ministerstwie.⁴

Uzyskanie akredytacji (oraz decyzja o jej pozbawieniu) jest publikowana w dzienniku urzędowym właściwego ministerstwa.

Instytucja, który uzyskała akredytację, może stosować w nazwie dopisek: "Anerkannt gemäß dem Brandenburgischen Weiterbildungsgesetz".

1.4. Opłaty

Na razie brak jest informacji o ewentualnych opłatach.

1.5. Akredytacja instytucji kształcenia stacjonarnego

Szczególą formą instytucji kształcenia są tzw. Heimbildungsstätten, które są – zgodnie z przepisami – organizacjami o znaczeniu ponadregionalnym, oferującymi miejsca noclegowe. Obok działalności pedagogicznej zapewniają pobyt i aprowizację dla co najmniej 25 uczestników (4(1) VVAnerkennung-BbgWBG).

Instytucje te zamiast uzyskiwać akredytację mogą ubiegać się o uznanie je za równe tzw. organizacji krajowej (niem. *Landesorganisation*). Zrównanie statusem z organizacją

⁴ Kontakt: <https://mbjs.brandenburg.de/bildung/lebenslanges-lernen/informationen-fuer-veranstalter-und-fachleute.html>

krajową odpowiada akredytacji (4 (2) VVAnerkennung-BbgWBG). Wniosek o nadanie statusu odpowiadającego organizacji krajowej musi zawierać informacje, świadczące o tym, że instytucja kształcenia stacjonarnego:

- a. jest samodzielna pod względem prawnym i ma siedzibę w Brandenburgii,
- b. spełnia wszystkie wymogi przewidziane dla akredytacji instytucji kształcenia ustawicznego (zob. wyżej 1.2. lit.: a-k),
- c. kieruje swoją ofertę głównie do mieszkańców obszarów wiejskich
- d. w roku poprzedzającym złożenie wniosku samodzielnie przeprowadziła łącznie 2000 uczestniko-godzin ponadto
- e. przedłoży protokoły lub sprawozdania roczne zarządu za dwa ostatnie lata przed złożeniem wniosku i
- f. przedstawi plan organizacyjny i wewnętrzny plan podziału obowiązków.

2. Odpowiedź na pytanie 2.

Filia podmiotu prowadzącego instytucję kształcenia ustawicznego, który ma siedzibę w Polsce, może uzyskać akredytację, o ile spełnia wszystkie kryteria przewidziane dla instytucji kształcenia ustawicznego, o których mowa jest w odpowiedzi na pytanie 1. W zasadzie bowiem nie ma obowiązku, aby podmiot prowadzący miał siedzibę w Brandenburgii. Wystarczy zatem, że instytucja jest wystarczająco autonomiczna pod względem prawnym i organizacyjnym, aby mogła ubiegać się o własną akredytację.

W tym wypadku uwagi zawarte w odpowiedzi na pytanie 1 w pkt 1.1. – 1.4. obowiązują wprost.

3. Odpowiedź na pytanie 3.

W ustawie o kształceniu ustawicznym Brandenburgia została zobowiązana do wspierania kształcenia ustawicznego (§ 4 ust. 1 BbgWBG w zw. z § 27 BbgWBG). Dofinansowanie polega na wypłacaniu instytucjom dotacji (niem. *Zuwendung*), w rozumieniu § 44 LHO⁵. Celem dotacji jest wspieranie kształcenia ustawicznego na obszarze kształcenia ogólnego, zawodowego, kulturalnego i politycznego w ramach tzw. oferty podstawowej (niem. *Grundversorgung*). Klucz i zasady dofinansowania precyzują odpowiednie wytyczne (RLGrv-WBG⁶).

Warunkiem otrzymania dofinansowania jest uzyskanie akredytacji przez jednostkę prowadzącą kursy kształcenia ustawicznego, które mają siedzibę w Brandenburgii i które działają na terenie Brandenburgii (pkt 3 RLGrv-WBG). Dotacja jest przekazywana samorządom powiatowym (powiatom i miastom na prawach powiatu), które następnie

⁵ Landeshaushaltsordnung [ustawa o zasadach budżetowania] w brzmieniu opublikowanym 21 kwietnia 1999 r. (GVBl.I/99, [Nr 07], s.106), ostatnio zmieniona przez Art. 5 ustawy z 29 czerwca 2018 (GVBl.I/18, [Nr 14], s. 29).

⁶ Richtlinien über die Gewährung von Zuwendungen zur Förderung der Grundversorgung nach dem Brandenburgischen Weiterbildungsgesetz [wytyczne dot. udzielania dotacji w celu wspierania oferty podstawowej w rozumieniu ustawy o kształceniu ustawicznym] (RLGrv-WBG) z 15 września 2016 (Abl. MBSJ/16, [Nrs 24], s. 388).

wypłacają ją instytucjom kształcenia ustawicznego pod warunkiem, że samorząd powiatowy wyda zgodę na realizację działań z zakresu oferty podstawowej.

Akredytowana instytucja kształcenia składa wniosek do samorządu powiatowego, który udziela dofinansowania w formie decyzji administracyjnej. Z otrzymaniem dotacji wiąże się obowiązki sprawozdawcze wobec samorządu (pkt 6 (5) RLGrv-WBG).

Finansowanie wynosi min. 19,00 EUR za każdą przeprowadzoną godzinę lekcyjną kształcenia, jednakże ostateczna wysokość dotacji zależy od środków pozostających do dyspozycji w budżecie.

4. Odpowiedź na pytanie 4

Osoby zatrudnione na terenie Brandenburgii mają prawo do uzyskania płatnego urlopu na cele kształcenia (niem. *Weiterbildungsurlaub*) w wymiarze 10 dni urlopu na dwa lata pracy.

Pracownik zainteresowany uzyskaniem urlopu musi wybrać kurs, który jest akredytowany jako spełniający wymogi do uzyskania urlopu (niem. *anerkannte Weiterbildungsveranstaltung*). Baza kursów jest dostępna w internecie.⁷ Zasady dofinansowania urlopów określono w odpowiednich wytycznych (*Weiterbildungsrichtlinie*)⁸.

Każda instytucja kształcenia ustawicznego (także stacjonarne – *Heimbildungsstätte*) może ubiegać się o uznanie kursów prowadzonych przez nią jako spełniające warunki do uzyskania urlopu. Wniosek można złożyć w drodze elektronicznej, po zarejestrowaniu się na odpowiednim portalu.⁹

Warunki, od których zależy, czy dany kurs zostanie zakwalifikowany do grupy zajęć uprawniających do uzyskania urlopu, zostały określone w rozporządzeniu o udzielaniu urlopów na cele kształcenia ustawicznego (*Bildungsfreistellungsverordnung* - BFV¹⁰).

Szczegóły techniczne wyjaśnia także dokument na stronach właściwego ministerstwa.¹¹

dr Marcin Krzymuski, LL.M. (radca prawny w OIRP Zielona Góra i europäischer Rechtsanwalt w kancelarii Hempel | Krzymuski | Partner Lipsk i Frankfurt nad Odrą), współpracownik Polsko-Niemieckiego Instytutu Badawczego w Collegium Polonicum w Słubicach.

⁷ Suchportal Bildungsfreistellung: <https://mbjs.brandenburg.de/bildung/lebenslanges-lernen/bildungsfreistellung-bildungsurlaub/suchportal-bildungsfreistellung.html>

⁸ Richtlinie des Ministeriums für Arbeit, Soziales, Gesundheit, Frauen und Familie zur Förderung der beruflichen Weiterbildung im Land Brandenburg in der EU-Förderperiode 2014 - 2020 (Weiterbildungsrichtlinie) z 30 marca 2017 (ABl./17, [Nr 16], s. 352).

⁹ <http://bildungsfreistellung.brandenburg.de/antrag/>?

¹⁰ Verordnung über die Anerkennung von Weiterbildungsveranstaltungen zur Bildungsfreistellung nach dem Brandenburgischen Weiterbildungsgesetz z 21 stycznia 2005 (GVBl.II/05, [Nr 03], s. 57).

¹¹ https://mbjs.brandenburg.de/media_fast/6288/hinweise_antragstellung-9-16.pdf